



laiškas

LIETUVIAMS

1967

SPALIS

/

OCTOBER

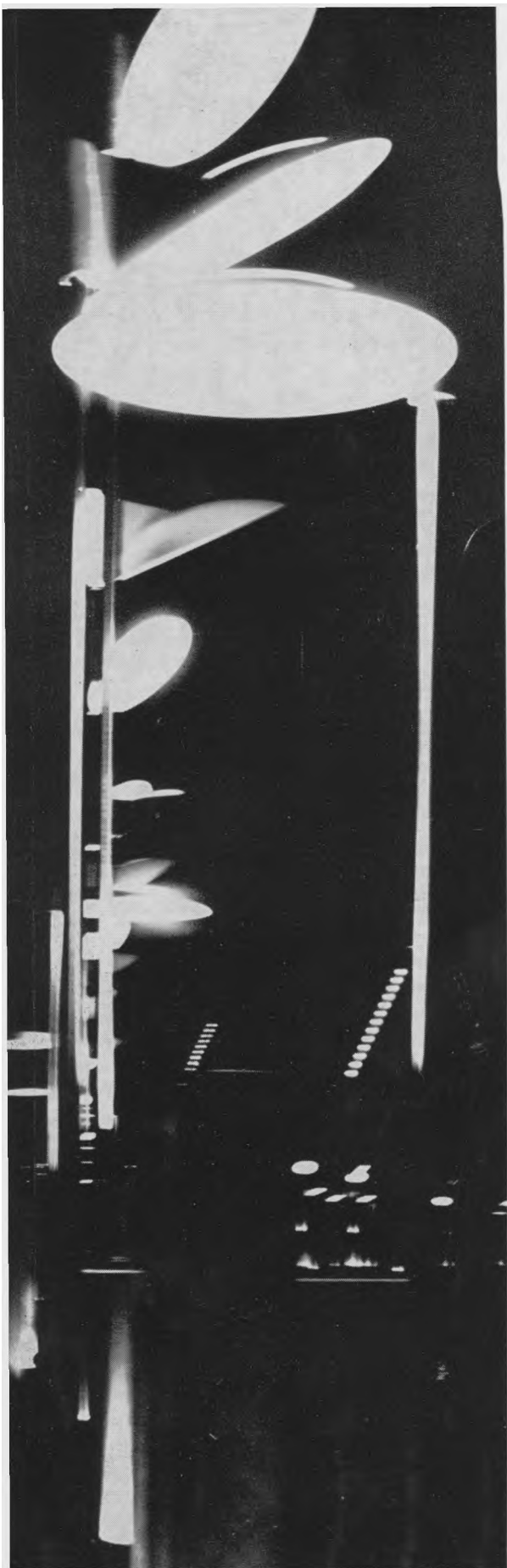
GYVENIMUI TEKANT	***	354
BLOGIO VAIZDAVIMAS LITERATŪROJE	St. Yla	356
FILMO MENAS IR BAŽNYTINIO ATSINAUJINIMO ĮTAKA	D. Lukienė	361
PAVĖJUI PLAUKS RUGIAPIŪTĖ (eil.) A. Baranauskas		364
MEILĖS UGDYMAS	A. Grauslys	366
ŠALKAUSKIS IR DIELININKAITIS	A. Ramūnas	371
AKISTATA SU DIEVO MARINTOJU	D. Jasaitis	377
NUOŽMIEJI IR NUŽMOGINTIEJI (rec.)	N. Jankutė	381
KADA GALI TĖVŲ NEKLAUSYTI	G. Ivaškienė	383
BAISIŲ BAISIAUSIA MOTINA	Paruošė Pr. Alšėnas	385
PIJAUS XII BENDRADARBIS	Br. Krištanavičius, S. J.	386
IŠKARPOS IŠ ANAPUS	Paruošė M. Banėnas	391
SKAITYTOJO ŽODIS		393
EKRANO MIRGESY: “Blow-up” skirtingai vertinamas	Redaktorius	394
Filmus suglaustai vertinant	* * *	395

Šio numerio iliustracijos: U. Juodvalkio fotografijos (353, 360, 373-376, 382), V. Košubos metalo plokštė “Prikryžiamas” (357), ir Z. Sodeikienės piešiniai (364, 369).

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

Vyriausias redaktorius — Kęstutis Trimakas, S. J. Redakcinis kolektyvas: Jonas Borevičius, S. J., Gintarė Ivaškienė, Stasys Yla, Algimantas Kezys, S. J. (foto redaktorius), Vaclovas Kleiza, dr. Arūnas Liulevičius, Aušrelė Liulevičienė, Gintautas Sabataitis, S. J., Zita Sodeikienė (techninė redaktorė), Nijolė Užubalienė, Juozas Vaišnys, S. J. Administratorius — Petras Kleinotas, S. J. Viršelis ir vinjetės — Algirdo Kurausko. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. U.S.A. Telefonai: RE 7-8400 ir RE 7-8401. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. Prenumerata metams — \$4.00. Atskiro numerio kaina — \$0.40.

LETTERS TO LITHUANIANS. Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc. Yearly subscription \$4.00, single copy 40¢. Entered as second class matter and 2nd class postage paid at the Post Office, Chicago, Ill. and additional office of mailing in Thompson, Connecticut.



Vol. XVIII. 1967.Nr. 9

SPALIS / OCTOBER

laiskai
LIETUVIAMS

VAIZDE — šviesa ir tamsa, šešėliai ir atspindžiai. Taip ir gyvenime: yra ir gėrio ir blogio. Menas gi turi vaizduoti visą gyvenimą; taigi ne vien gėrį, bet ir blogį. Bet kaip?... Apie moralę mene be apie blogio vaizdavimą literatūroj ir filmuose šiame žurnalo numeryje gana gausiai užsimena Stasys Yla (356-359), Dalė Lukienė (361-363), Nijolė Užubalienė (381-383) ir Redaktorius (394).

GYVENIMUI TEKANT

■ Religinė priespaulda tebėra

Komunistams į Romą neišleidus Varšuvos arkivyskupo kard. Višinskio (ir protesto vardan dėl to nevykus kitiems lenkų vyskupams), popiežius Paulius VI, pabrėždamas šį faktą savo kalboje vyskupų sinode Romoje, pareiškė: "Laisvės principai, kurių privalo laikytis modernioji civilizacija, nėra nuoširdžiai vykdomi tose valstybėse, kuriose vyrauja autoritetinė, dažnai totalistinė, praktiškai religijai priešiška valdžios forma... Mes turime jausti didelę vienybę su savo broliais, kurie negali išpažinti savo tikėjimo laisvai, bet kurie savo tylia kantrybe ir krikščioniška stiprybe tvirtai, kartais net herojiškai laikosi Kristaus ir jo Bažnyčios".

Už geležinės uždangos religinė priespaulda tebesiaučia. Tas faktas sovietų dangstomas, bet neįmanoma jo paslėpti. Iš solidarumo broliams tikintiesiems turime tą faktą vis iš naujo kelti pasaulio viešumon, ypač sekančiaisiais, Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo sukakties jubiliejiniais metais.

■ Kas eikvoja...

Apgailėtina, kad JAV Lietuvių Bendruomenės Tarybos suvažiavime Niujorke rugsėjo 23-24 d. nebuvo svarstomi aktualesnės ateities veiklos planai. Suvažiavimo laiką išeikvojo valdybos pirmininko rinkimų kova, užmetinėjimais dėl bendradarbiavimo su komunistais ir tų užmetinėjimų išprovokuoti pasiaiškinimai.

Tokių užmetinėjimų žalą atskleidė Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos vicepirm. St. Barzdukas. Paklaustas, kodėl PLB per mažai atkreipė dėmesio į lietuvius Pietų Amerikoje, Vokietijoje ir kitur, atsakė, kad daug laiko, energijos ir dėmesio suėdė gynimasis nuo tokių neparemtų užmetinėjimų, taip kad nebelieka laiko rimtesniam darbui.

Šie pavyzdžiai perspėja mus susidrausminti ir be pagrindo komunarais nepravardžiuoti tikrai nuoširdžių visuomenės darbuotojų. Jų darbai kalba už juos. Nepagrįsti priekaištai tik eikvoja mūsų visų energiją, laiką bei jėgas ir tuo pačiu pasitarnauja komunistams daugiau gal, negu kas kita.

■ Liuteris ir katalikai

Pastaraisiais metais katalikų tarpe persiorientuojama Protestantų Reformacija pradėjusio Martyno Liuterio atžvilgiu: į ankstyvesnį "sukilėlį" imama žiūrėti teigiamiau. Šįmet spalio 29 d. protestantams minint Reformacijos 450 m. sukaktį, į kai kurias iškilmes įsijungia ir katalikai, pvz. Worcesterio, Mass., vysk. Bernard J. Flanagan tos sukakties pamaldose pasakys pamokslą, o Olympia Fields, Ill., augustininijonai dalyvaus ekumeninėse pamaldose kartu su liuteronais.

Kai kuriems katalikams šis persiorientavimas yra sunkiai suprantamas. O yra taip: besiginčijantieji yra linkę priešininkus savo ir kitų akyse pažeminti: kas juose gero, nepripažinti, ryškinti, išpūsti jų blogį ar net pridėti nebūtų dalykų. Tik paskui, po ilgo laikotarpio, ginčiui atvėsus, imama objektyviau žiūrėti.

Panašiai yra įvykę Reformacijos metu, tiek iš katalikų, tiek iš protestantų pusės. Susidarė kai kuriais atžvilgiais netikslios nuomonės, tiek katalikų apie Martyną Liuterį, tiek protestantų apie popiežius. Dabar, ginčams atvėsus ir bendrai pasijutus krikščionims, tenka tai atitaisyti. Ir katalikams tenka pripažinti, kad anuometinė Bažnyčioje buvo taisytinų dalykų ir kad juos Liuteris stengėsi pataisyti. Antra vertus, ir protestantams darosi aiškiau, kad ne viskas, kas iš popiežiaus, yra bloga, ir kad ne viskas, kas iš Liuterio, gera. 450 m. Reformacijos sukaktis suteikia progą rimtai, objektyviai ir krikščioniškai tai persvarstyti iš naujo.

■ Kliudo, bet reikalingas

Šiais laikais, kada krikščionių tarpe ima atviriau mąstyti ir kalbėti, galima išgirsti nuostabių idėjų. Štai, kad ir popiežiaus klausimu.

Popiežius Paulius neperseniausiai prisipažino, kad jis savo padėtimi Bažnyčioje yra didžiausia kliūtis visiems krikščionims susivienyti. Tuo tarpu episkopų vyskupas C. Kilmer Myers pamoksle tvirtino (ir vėl iš naujo neseniai pakartojo), kad popiežius reikalingas visai Bažnyčiai, kaip "vyriausias krikščionių šeimos pastorius".

■ Mišrios vedybos

Naujoje knygoje "Protestant-Catholic Marriages Can Succeed" liuteronas Illinois senatorius Paulius ir katalikė teisininkė Jeanne Simonai, pripažindami religiniai mišrių vedybų sunkumus, bet pasiremdami savo patirtimi, sprendžia, kad jos gali pasisekti — "atsargiai, bet ne beviltiškai". Į tokių šeimų vaikų auklėjimą jie pažvelgia kiek kitaip, negu dabartiniai katalikų Bažnyčios potvarkiai, nurodantys visus vaikus auklėti katalikais. Jie mano, kad vaikų religiją turėtų apspręsti tėvai, atsakydami į du klausimus: 1) kas iš jų yra religingesnis (tas ir vaikams turėtų pozityvesnės religinės įtakos) ir 2) kokia yra motinos religija (motina iš arčiau vaikus auklėja).

■ Moteriškas žvilgsnis kurioj

Keturios vienuolės — amerikietė, anglė, prancūzė ir ispanė — paskirtos į Romos kuriją, katalikų Bažnyčios administracinę centrą. Tai šviežia.

Negalima sakyti, kad praeity moterų vienuolynų reikalus Bažnyčioj sprendavo vien tik 70 m. sulaukę kardinolai. Visgi šis paskyrimas yra žingsnis į priekį: "moteriškasis žvilgsnis" pro kurijos langus uždės šviežesnę antspaudą ant vienuolynų reformų.

■ O visgi Stalino duktė

Svetlanai Allilujevai išsižadėjus komunizmo ir pabėgus iš Sovietų Sąjungos, ją pavadinome šiais žodžiais: "Duktė, bet nebe Stalino" ("L. L.", gegužės nr., 179 psl.). Da-

bar iš josios knygos "Dvidešimt laiškų draugui" paaiškėjo, kad ji visgi liko Stalino duktė: savo knygoje ji Staliną gina ir teisi- na, jo valdymo metu padarytų žiaurumų kaltę suversdama ant NKVD vedėjo Berijos.

Londono "Times" literatūriniam priede spalio 5 Svetlanos knyga taip įvertinama: "Kaipo šeimos kronika, Svetlanos knyga sukelia įdomumą; kaip Kremliaus užkulisų istorija, jos vertė labai maža; kaip Stalino gynyba, ji yra visiškai neįtikinanti".

■ Hippie mirė, freebie gimė

Šiom dienom pasaulis tiesiog bėga: vos įsigijai naujos mados drabužį — žiūrėk, jau jis paseno, nes reklamuoja kitą. Tas pats su naujom idėjom bei sąjūdžiais (tik mes, lietuviai, dažniausia pasiliekam prie senovės draugijų).

Nespėjom nė kaip reikiant susipažinti su beplintančiais *hippies*, o žiūrėk — spalio 6 San Francisco mieste buvo paskelbta, kad *hippie* "mirė". Tą pačią dieną simboliškai buvo sudegintas jo karstas su plaukų kuokštėmis, sagom ir *marijuana*. Tuo buvo norima parodyti, kad, visokiems prisimeteliams pagadinus *hippie* gerą vardą, jie nori jo atsisakyti. Po *hippie* sudeginimo buvo paskelbta, kad gimė *freebie* (*free-be*), laisvūnas.

Dėl visokių keistenybių *hippies* buvo sulaukę daug pašaipos iš šiaip normalių žmonių. Visgi buvo balsų ir už juos: net katalikų spaudoj buvo giriama jų pirminė dvasia, kad savo paprastu, maža ko reikalaujančiu gyvenimu jie prieštarauja šių laikų nuasmeninančiai materialistinei sistemai (pvz. vieno JAV vakarų pakrašty tiesiogiai su *hippies* susipažinusio lietuvio kunigo tvirtinimu, tikrieji *hippies* nevartoja narkotikų, neelgetauja, bet savo darbu uždirba sau ir kitiems grupės nariams). Buvo tačiau sakoma, kad jiems trūksta vieno esminio šv. Pranciškaus Asyžiečio bruožo — konkretaus darbo.

Tačiau prie *hippies* prisišliejo masės *eskapstų* - pabėgėlių, tinginių ir keistuolių, savo bedarbe ir moraliniu palaidumu sugriovusių tikrųjų *hippies* gerą vardą.

Kaip ten bebūtų — *hippie* mirė ir gimė *freebie*. Ką konkretaus veiks šis laisvūnas?

BLOGIO VAIZDAVIMAS LITERATŪROJE

Kūrybinės ir moralinės laisvės konfliktas

STASYS YLA

Blogis literatūroje, pats savyje, dar nėra problema. Jis neišvengiamas, juoba neapeinamas tokioj srity, kuri vaizduoja gyvą gyvenimą, nors meniškai perkurtą. Literatūra būtų naivi, bekraujė, neįtikinanti, jeigu vengtų šios srities, kuri žmogiškoje buityje turi galias šaknis. Kaip juodoji spalva Rembrandto paveiksluose, taip blogis literatūroje yra netgi dėkingas kontrastas išryškinti šviesiasias, gerąsias gyvenimo bei žmogaus puses ir duoti meninės bei moralinės pilnatvės vaizdą.

Problema su blogiu šiandien darosi kita. Jis literatūroje vienpusiškai vaizduojamas, pernelyg idealizuojamas ir tai darosi "tabu", kurio negalima net liesti, kad nesuerzinus visos eilės literatų bei šios linkmės šalininkų. Šis vienpusiškumas ginamas estetikos vardu, teisinamas kūrybos laisvės ir literatūros autonomijos priedanga. Nesivaržyti, vaizduojant blogį, laikoma netgi rašytojo nuoširdumu ir tiesumu. Kitiems, priešingai, tokia kūryba atrodo išvesta į svetimus laukus, ekstrovertiška, netgi ekshibicionistiška. Šios linkmės literatūrą, ypač pasinešusią į seksinį nuogumą, amerikiečiai vadina tiesiog nešvaria (dirty literature), o prancūzai — šėtoniška (satinisme estétique).

Ties šiuo klausimu norisi stabtelėti ir aiškintis, bent trumpai. Du momentai atrodo verti ypatingesnio dėmesio: pirmas, kokiame santykyje yra kūrybinė ir moralinė rašytojo laisvė, ir antras, kur atsiduria vienpusiškoji linkmė, žiūrint literatūrinės pilnatvės ir moralinės visumos reikalavimų?



*Kūrybinė laisvė ir varžtai —
kieno — moralės ar blogio?*

Imkime seną klausimą, kuris aktualus pirmon eilėn rašytojams. Ar literatūrinei kūrybai priklauso etinės funkcijos? Tiesiogine prasme — ne, nes literatūra ir etika yra sau sritys. Jos tačiau siejasi gyvenime ir žmoguje. Literatūrinė kūryba priklauso to paties gyvenimo ir žmogaus, kuris turi etiką, kokią nors etiką. Ją turi ir pats rašytojas. Vaizduodamas tikrovę ir ją meniškai perkurdamas, rašytojas atsiduria į etinę plotmę, kurioje vyksta pati giliausia, kūrybinį talentą labiausiai dominanti drama. Kodėl tačiau rašytojas nesijaučia saistomas žmonių etikos, žmonių, kuriuos jis vaizduoja? Ar dėl to, kad yra laisvas pasirinkti herojus be etikos, pasimetėlius ar net iškrypėlius? Ar pats rašytojas nepasimeta galvodamas, kad gali būti moralė be nuodėmės, kaip skelbia šių dienų "hippies", tarp kurių yra ir talentingesnių rašto atstovų. (Šią "moralę", be kitko, populiario dr. Hesard ir jam atsakė P. Joulia sudėtinio veikalu "Morale sans péché, Paris, 1955). Aišku, ne literatūros paskirtis teisti ar teisinti nuodėmes. Bet kai rašytojas jaučiasi stovįs lyg šalia ar aukščiau moralės, kai savo kūrybinės laisvės neberiboja moraline atsakomybe prieš save, savo kūrinių ir skaitytojus, tada blogio vaizdavimas atsiduria pavojuje nebetekti jokių ribų.

Kitas klausimas, ar rašytojas, kaip žmogus, yra laisvas nuo pagundų, ypač dviejų didžiųjų — laimėti daugiau pinigų ir populiarumo, pataikaujant žemesiems skaitytojų instinktams? Ar jame kartais nerusena ir tokie žemi jausmai, kaip revanšas bei kerštas pripažintiems didiesiems rašytojams, kurie "nesipeckioja" su niekais. "O aš parašysiu *best-sellerį* ir laimėsiu populiarumą bent masėse!" Tokiai pagundai, tokiems revanšams, sakoma, pasiduoja mažiau talentingi jaunesni rašytojai. Bet ar tokių šiais laikais nėra daugiau?

Kai kas iš literatūrai čia primins faktą, kad "Fleurs du Mal" (Blogio gėlės) buvo arčiau širdies ir ne vienam didžiųjų talentų, kaip Balzac, Baudelaire, Byron, Dostojevskii ir kitiems. Tai trečias klausimas, į kurį bent iš dalies atsako René Le Senne savo veika-

le "Traté de Caractérologie" (Paris, 1946). Jis kalba apie minėtus didžiuosius rašytojus, kaip nerviškojo tipo žmones, kuriems būdinga vaizduoti tai, kas yra "terrible" bei "horrible". Jų palinkimas analizuoti aistras, nevengiant skandališkumo, kaip tik buvęs nerviško jų charakterio išdava. Neurotikai rašytojai turi "dovaną" šokiruoti, netgi suvedžioti skaitytojus, kaip tai yra pastebėjęs ir Kierkegaardas. Ar tokių suvedžiotųjų yra mažiau šiais laikais, kada gyvename "neurozės amžių"?

Imkime ketvirtą klausimą, kuris stato kryžkelėn rašytojo kūrybinę ir moralinę laisvę. Kam iš jaunesnių rašytojų nedarė ar nedaro įtakos Kafka, Camus, Sartre? Kas nebuvo ar nėra veikiamas psichoanalizės (Amerikoje ypač freudinės), ateistinio egzistencializmo arba kad ir Bergsono paakstinato atsipalaidavimo nuo erdvės ir laiko? Ar šis "atsipalaidavimas" nepadarė literatūrinio vaizdavimo chaotišku, šokinėjančiu, lyg pasimetusiui erdvėje ir laike? Ar psichoanalizės poveikyje literatūrinis žmogus netapo suskilęs tarp tikrovės ir pasąmonio? Ar ateistinio egzistencializmo požiūris literatūroje nepristato gyvenimo beprasmišku?

Šių dienų rašytojas, nors kaip norėtų būti sau žmogus, su nieku nesurištas, nieko nepriklausomas, toli gražu toks nėra. Jis atviras kraštutinėms įtakoms, nemažiau, gal net daugiau imlus blogiui. Ar jis nejaučia, kad, siekdamas išsilaisvinti iš moralės varžtų, savo kūrybą labiau pavergia blogiui? Gal ir jaučia, bet teisinasi ir dangstosi nauja estetikos pažiūra, naujos moralės samprata, nauju kūrybos metodu.

Fenomenologinis kūrybos metodas

Reikia pripažinti, kad šių dienų rašytojas turi tobulesnę techniką ir daugiau galimybių apčiuopti įvairius žmogiškuosius vyksmus. Jis yra veiksmiškesnis, taupesnis žodžiuose, mažiau filosofuoja, mažiau gražina stilių. Jis stengiasi neveltį savęs, neangažuoti savo pažiūrų — išlikti neutralus, netgi savotiškai skeptiškas visam, kas ir kaip vyksta jo vaizduojamame gyvenime. Bloga ar gera, jam tik gyvenimo reiškiniai — fenomenai, ne problemos. Jis vengia pereiti į sąžinės plotmę, kur vyksmas prasitęsia, komplikuojasi, sukuria įtampas.

Šių dienų rašytojo rūpestis, atrodo, ribojasi tuo, kaip surinkti medžiagą naujai temai, kaip ją vaizdžiai, intriguojančiai perteikti techniškame gyvenimo vyksme, kaip išbaigti ligi tam tikro apčiuopiamo taško, sakykim, nusikaltimo, ir tuo užbaigti. Veikėjai neturi skrupulų, nebent psichoanalitinius "traumas", gudrūs, rafinuoti, sofistikuoti arba nepatyrę didmiesčių naujokai, naivūs, silpni išnaudojamieji. Taip rašomi kriminaliniai, šnipų, seksiniai romanai. Daugiau mažiau šia fenomenologine kryptimi kuriami ir kiti literatūriniai veikalai.

Bet ar tai nėra tik pusė kūrybos, pusė literatūros (kita pusė reportažo), kuriai reikia pusės talento, pusės kūrybinio laiko, bet už tai gaunamas dvigubas honoraras? Didesnio talento, daugiau pasiruošimo ir laiko reikia tada, kai rašytojas savo herojų nepalieka gyvenimo paviršiuje, bet atskleidžia ir vidinius jų pergyvenimus (ne vien baimes ir "traumas"), kai leidžiasi į sąžinės gelmes. Tokie rašytojai ir tokia literatūra gal nemažiau parodo blogio, bet jį pastato į tokią plotmę, kurioje jis vibruoja, plėšo žmogų, verčia jį ieškoti tam tikrų sprendimų. Perskaitęs tokį veikalą, jauti abi puses — nusikaltimą ir bausmę arba išsivadavimą. Bent jauti atomazgą, kuri neša kokią nors gėrio prošvaistę.

Metodo klausimas, kaip matom, liečia ir kūrybinės pilnatvės ir moralinės visumos problemą. Jei pusė literatūros dar gali būti laikoma kūrybiniu reikalu, tai pusė moralės — vien blogio pusė jau nebėra moralė.

Kaip gi su mūsų literatūra?

Šis klausimas pas mus neturi didesnės istorijos, nekelia aštresnių rūpesčių. Kl. Jurgelionis kitados rašė apie "Chamą mūsų literatūroje" (*Laisvoji Mintis*, 1911, Nr. 20), bet tai buvo gerokai per ankstyvas rūpestis. Realesnis už "chamą" pasirodė literatūrinis "bernas", kurį bandė įpilietinti "Keturi Vėjai" nepriklausomybės laikais. Iš tų "vėjų" artimiausias šių dienų srovei gal buvo Salys Šemerys, kuris dainavo:

*Yr doros vainikas ir paleistuvystė,
Yr gražumo dailė ir purvuos,
Rasis melo ir gražiausioj teisybėj,
O kai kas aromatą ir smarvėj suuos.*

Natūralizmo apraiškų mūsų literatūroje

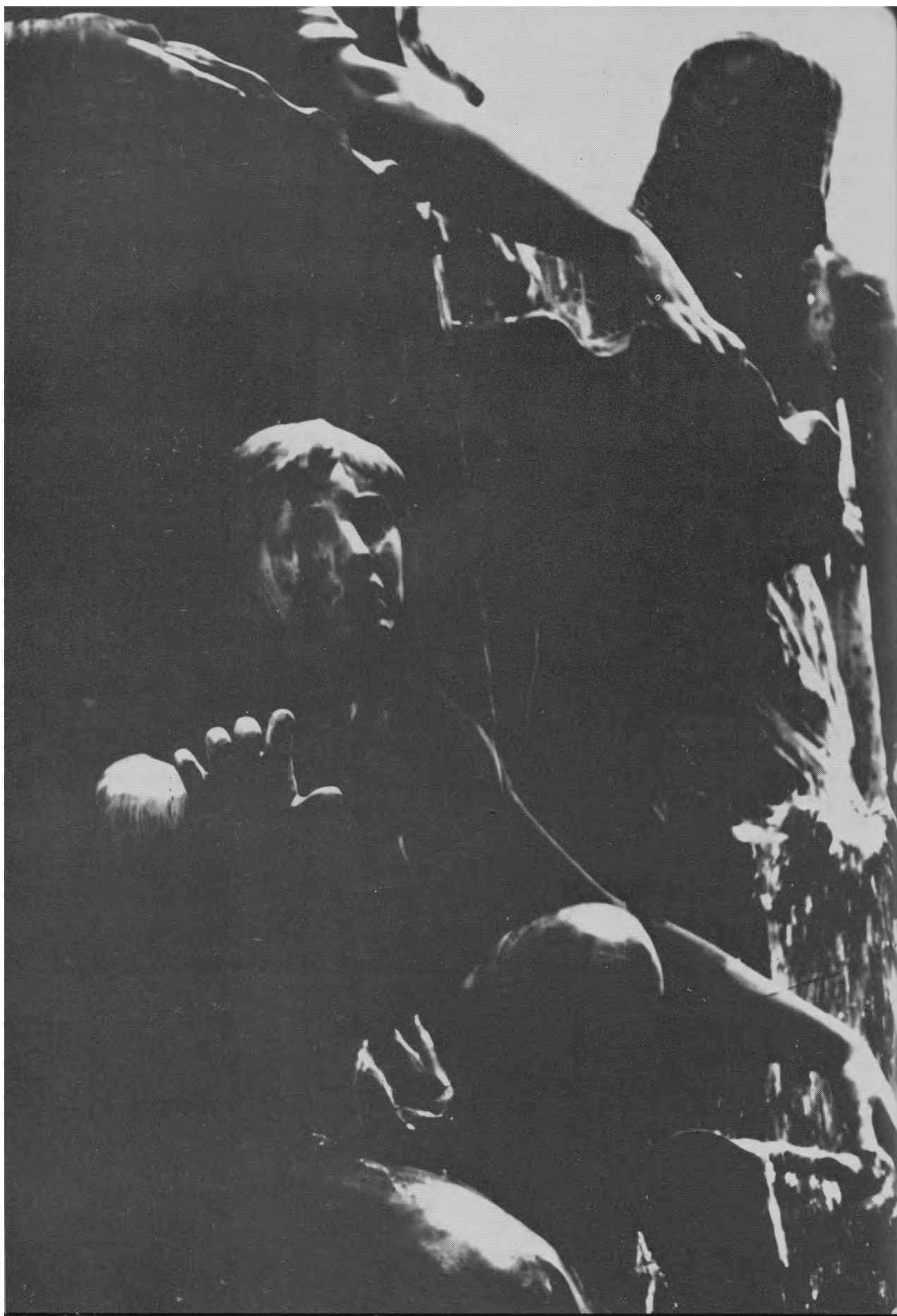
buvo apščiau suradęs A. Vaičiulaitis. Bet ar jis buvo toks "nuogas", kaip anų laikų pietiečių natūralizmas? Kažkas jau "horrible" — ciniško, neurotiško, pasimetusio ar pasiklydusio atsirado mūsų tremtyje. Bet tų "radinių" nebuvo daug, gal ketvertas ar penketas ryškesnių. Rašytojai tais bandymais nepasidarė populiariesni, o leidėjai skaudžiai atkando dantį. Mūsų išeiviškoji tauta pasirodė nemąsli, neimli, o gal perjautri tokiems dalykams.

Jauna mūsų literatūra dar ieškojo savo kelio ir čia rungėsi keletas ryškesnių srovių: A. Jakšto logizmas-moralizmas, J. Dobilo racionalizmas-pozityvizmas (*Ars cognoscens*, *Vairas*, 1931-1932), J. Mykolaičio Putino psychologizmas-sociologizmas, St. Šalkauskio perfekcionizmas ("Menas grožiui, grožis gyvenimo tobulumui"), J. Baltrušaičio mistinis sacralizmas (*Ars sacrificans*, *Vairas*, 1931). Praktiškai lietuvių literatūra nerodė ryškesnių ženklų atsiriboti nei nuo gyvenimiškos visumos, nei nuo estetinių-moralinių vertybių ryšio. Nors sunku laukti, kad jauniausioji rašytojų karta toliau paliks tame pačiame siekiamos pilnatvės, visumos, derinio kelyje, vis dėlto bent kol kas ji dar nekelia didesnių estetikos ir moralės konfliktų.

Mūsų iškeltoji problema yra daugiau skaitytojų, ypač jaunesniųjų, kurie naudoja si svetimąją literatūrą. Jaunimas, kaip paprastai, arba nemato problemų, arba priima padėtį, kaip ją atranda tikrovėje. Kartais trūksta blaivesnės orientacijos ir vyresniajam skaitytojui, dėl to girdime "aiškius" sprendimus — smerkti arba žavėtis ir pateisinti. Tikrasis sprendimas priklauso sąžinei, ir čia skaitytojas visada rungtis su rašytoju. Ar ne daugiau jam tenka rungtis ypač šiais laikais, kad išlaikytų pusiausvoroje savo "siūbuojančią žemišką širdį"?

Į tą širdį kreipia rašytojų dėmesį Vladas Šlaitas naujausiame savo poezijos rinkinyje:

Reikia mąstyti ne tiek apie rašymą ir ne tiek apie žodžių grakštumą ir jų surinkimą, kiek mąstyti apie savo siūbuojančią žemišką širdį, kuri rašant už stalo ant popierio plunksną vedžioja. Nes pagal tai, kaip gyvenam, pagal tai mes ir rašom (34 Eilėraščiai, 1967, 34).



FILMO MENAS IR BAŽNYTINIO ATSINAUJINIMO ĮTAKA

JAV katalikų filmų
[staiga persiorientuoja

Antrojo Vatikano suvažiavimo pradėtas bažnytinis atsinaujinimas palietė mus beveik visose mūsų religinio bei dvasinio gyvenimo srityse. Jo įtaka neaplenkė nei tos visų mėgiamos pramoginės srities — filmų. Bažnyčia jau seniai pastebėjo, kad šis nepaprastas techninis išradimas, efektingai panaudotas, turi plačias galimybes pasitarnauti visai žmonijai. Besivystanti filmo technika padarė filmo meną tokiu galingu, kad jis vienaip ar kitaip šiandien paliečia beveik kiekvieną žmogų. Filmų įtaka į žmogiškas vertybes, žmonių tarpusavius santykius bei kultūrą, be abejo, paliks neapskaičiuojamai didelę.

POZITYVUS NUSISTATYMAS

Bažnyčia nori visai žmonijai kuo didžiausios naudos iš filmų meno. Tuo pačiu ji stengiasi užtikrinti, kad moraliniai reikalavimai, kurie palaiko ir apsaugo žmogaus tikrą vidinę vertę, jo gėrį ir jo natūralų bei antgamtinį gyvenimą, būtų išsaugoti ir nepaneigti. Centrinė bažnytinė vadovybė Vatikane supranta, jog nėra įmanoma uždėti vieną ir tą patį filmų vertinimo mastelį visai žmonijai, nes tautos skiriasi tiek savo kultūra, tiek intelektualiniu žmonių lygiu. Todėl ji skatina įsteigti atsakingas tautines įstaigas, kurios šiam tikslui tarnautų.

JAV vyskupų pastangomis 1934 metais Amerikoje buvo įkurta *The National Legion of Decency* įstaiga, kuriai vadovavo penkių vyskupų komitetas. Ši įstaiga, klasifikuodama filmus į moraliniai priimtinius ir nepriimtinius, perspėdavo visuomenę apie pasireiškiančias neigiamybes filmo mene. Augant Amerikos katalikų intelektualiniam išsilavinimui, kilo nepasitenkinimas *Legion of Decency* atliekama paprasto "cenzo-riaus" role. Visuomenė jau buvo priaugusi gilesnėms temų diskusijoms ir rimtesnėms meno išraiškos galimybėms filmų ekrane. Ji pageidavo, kad Bažnyčia nevaržytų, o puoselėtų filmų meno naujas teigiamas išraiškas.

Šitokią pozityvesnę nusistatymą remia ir Antrasis Vatikano suvažiavimas. Jojo metu priimtame dokumente "Apie masinio susižinojimo priemones" teigiama, kad filmuose, plačiau svarstant žmogiškąsias temas ir net atitinkamai pavaizduojant blogį, galima teigiamai prisidėti prie geresnio žmonijos pažinimo. Gerų dramatinių efektų pagalba filmai gali iškelti gilesnę teisybės ir gėrio supratimą.

Prasmingo turinio ir meniško pastatymo filmai reikalauja subrendusio ir įvertinančio žiūrovo. Šiuo klausimu įdomiai pasisako filmų kritikė Moira Walsh "America" žurnale (1966, rugpiučio 6 d., 141-143 psl.). Ji teigia, kad moralinė meno kūrinio vertė nepriklauso nuo jo tematikos, bet nuo to, kaip tiksliai ir suprantamai menininkas tą tematiką suvokė ir išryškino. Toliau ji tęsia, kad gyvenant laikais, perpildytais visiems prieinamom pramogom, neturinčiom nei

meniškumo nei gilos apimties, nebegalima prisirišus laikytis mitų, kad yra savaime įmanoma moraliniai apspręsti meno išraiškas, apie kurias mes nieko nenusimanome.

Antrojo Vatikano suvažiavimo nutarimuose irgi teigiama, jog Bažnyčia turi tiesioginę pareigą ir atsakomybę paruošti pačius žiūrovus mokėti priimti ir įvertinti modernų filmo meną. Ypač atkreiptinas dėmesys į lengvai paveikiamą jaunimą, kad jis galėtų atsispirti neigiamoms tendencijoms, pats mokėdamas filmus vertinti pasisavintais stipriais krikščioniškais principais. Toliau raginama sudaryti sąlygas paruošti krikščioniškai orientuotus menininkus, rašytojus, technikus, mokytojus ir kritikus, dirbančius filmų srityje, kad jie galėtų padaryti teisingus iškilusių moralinių klausimų sprendimus.

Po šitokių Vatikano nurodymų nebuvo stebėtina, kad 1965 m. gruodžio mėnesį, Amerikos vyskupų nutarimu, buvo padarytas oficialus pranešimas apie įvykusį katalikų filmų įstaigos *Legion of Decency* vidinį persiorientavimą ir šios organizacijos vardo atitinkantį pakeitimą į aiškesnį *National Catholic Office for Motion Pictures* (NCOMP). Pranešimą pasirašė Philadelphijos arkivyskupas John J. Krol, šiai organizacijai vadovaujamo vyskupų komiteto pirmininkas. Tame pranešime pabrėžiama, kad šiuo pakeitimu NCOMP siekia savo darbą praplėsti: skatinti vertingų filmų gamybą ir padėti patiems žiūrovams filmus pilniau suprasti.

FILMŲ VERTINIMAS

Archivyskupas Krol perspėja, kad tai ne-reiškia, jog ši įstaiga nebesirūpins filmų moraliniu turiniu. Jis pabrėžė, kad, reikalui esant, bus nurodomos moraliniai kenksmingos filmų savybės. Taip pat bus ir toliau patariama nežiūrėti nepriimtinių filmų, kurie bus aiškiai nurodomi įstaigos paruoštuose filmų sąrašuose. NCOMP tikisi patraukti kitų religijų panašias organizacijas prisidėti prie bendro darbo skatinti gamybą tokių filmų, kurie savo meniniu nusiteikimu ir išreiškimu geriau atvaizduotų tikrąsias žmogiškas vertes.

NCOMP yra priėmusi ir vartoja sekančią klasifikaciją:

A-I — filmas moraliniai priimtinas visiems;

A-II — moraliniai priimtinas suaugusiems ir jaunuoliams;

A-III — moraliniai priimtinas suaugusiems;

A-IV — moraliniai priimtinas suaugusiems su tam tikromis išimtimis;

B — moraliniai nepriimtinas kai kuriose dalyse;

C — visai nepriimtinas.

Visi filmai A kategorijoje yra rekomenduojami kaip verti pamatyti tiems, kuriems jie pritaikyti. Kai kurie iš jų, ypač A-III ir A-IV, reikalauja atsargos juos interpretuojant ir dažnai gilesnio temos pažinimo, kad būtų išvengtos neteisingos išvados. Todėl jie rekomenduojami tik subrendusiems asmenims. B klasifikacija skiriama filmams, kurie gali pažeisti krikščioniškos moralės supratimą ir neigiamai paveikti normaliai priimtą moralinę elgseną. Į C grupę skiriami filmai, kurie dėl savo tematikos ar jos vystymo yra laikomi iš viso netinkami ir blogi.

C FILMAI

C klasifikacija paprastai susilaukia nemaža dėmesio ir dažnai svyruoja kontroversinėje kovoje. Todėl verta ją giliau pagnrinėti.

Pirma, yra neginčytinas faktas, kad į C klasifikaciją patenka visa eilė kenksmingų, moralę stipriai pažeidžiančių filmų. Dėl jų ši klasifikacija ir yra. Dažnai šioj klasifikacijoj rasim filmus, kuriuose vienoj ar keliose scenose vaizduojamas žmogaus nuogas kūnas. Šiuo klausimu NCOMP įstaigos nusi-statymas buvo suformuluotas 1965 m.:

"Savyje nuogumas nėra nemoralus ir jau ilgą laiką teisėtai vaizduojamas tapyboj ir skulptūroj. Tačiau filmuose, kaipo nuo jų labai skirtingoje vaizdavimo priemonėje, meno atžvilgiu nuogumas niekad nėra būtinas. Ilga filmų gamybos istorija įrodo, kad filmuose dramatinis ir meninis efektas buvo atsiektas ir nevaizduojant nuogumo.

"Filmų gamintojų tarpe yra tokia didelė pagunda šiuo masiniu atvaizdavimo įrankiu išnaudoti nuogumą geismams sužadinti, kad bet kokia nuolaida jį pavaizduoti netgi visai teisėtiems meno reikalams vestų į didelį piktnaudojimą.

"Dėl to NCOMP ir toliau priešinsis bet kokiom pastangom filmų gaminime vaizduoti nuogumą. Nors kai kurie šį nusistatymą gali laikyti griežtu ir savivališku, visgi šiuo nusistatymu siekiama didžiausio gėrio šio krašto visuomenei ir pačiai filmų gamybai".

Savaime suprantama, kad NCOMP savo griežtu nusistatymu atlieka tam tikrą filmų "švarinimo" darbą. Visgi kartais pasitaiko ir taip, kad grynai dėl trumpos nuogumo scenos kai kurie kitais atžvilgiais visai tinkami ar net geri filmai atsiduria C filmų grupėje (kas darytina tada? — žr. pastabas "L. L." šio nr. 394 psl.). Dėl šios priežasties šiai filmų įstaigai kartais primetama, kad ji tėra žemo lygio vaikiškų filmų puoselėtoja. Tai nėra teisinga. Išskyrus vieną kitą pasitaikantį atvejį, kada dėl jau anksčiau minėto šios įstaigos nusistatymo šiaip geras filmas patenka į C klasę dėl nuogumo scenos, paskutiniųjų metų bėgyje ši įstaiga parodė didelį supratimą, filmuose pripažindama naujas menines išraiškas ir teigiamai įvertindama filmus su aktualiomis ir kontroversinėmis temomis.

Vis dėlto tenka pripažinti, kad kartais kylantis nesusipratimai dėl C klasifikacijos pakenkia pačios įstaigos pastangoms apsaugoti žmones nuo rimtų neigiamų elementų, pasireiškiančių filmų gaminime. O kartais, kilus kontroversijai, C klasifikacijos tikrai užsitarnavęs blogo turinio ir prasto meninio lygio filmas susilaukia per didelio dėmesio, kurio jis iš viso nėra nusipelnęs. Dėl to kai kurie filmų kritikai (pvz. žr. "National Catholic Reporter", 1967 m. kovo 1 d., 9 psl.) kelia klausimą, ar C klasifikacija iš viso reikalinga ir ar neužtektų B klasifikacijos perspėti filmų žiūrovus.

AR NUODĖMĖ?

Dar užsilikęs slypi ir nuodėmės klausimas: Ar asmuo, žiūrėdamas C filmą, nusideda? Atsakant tenka pabrėžti: žmogus, žiūrėdamas C filmą, nenusideda vien dėl to, kad jis žiūri C filmą; jis nusideda, jei žiūrimas filmas jį asmeniškai veda į nuodėmę. NCOMP yra tik patariamasis organas, neturįs jokių teisių daryti bažnytiniai rišančius reikalavimus moralės srityje, ir todėl

šios įstaigos sudaryta C klasifikacija negali uždėti nuodėmės bausmės; ji tik nurodo, kad, bendrai paėmus, moralės srityje filmas yra "visai nepriimtinas". Klaidinga yra nuomonė, kad į C klasę patalpinami visi "nuodėmingi" filmai, kuriuos matyti reiškia nusidėti. Ši nuomonė kilo iš klaidingo aiškinimo, norint apsaugoti žmones, ypač jaunimą, nuo pavojingų filmų. Tokius filmus matyti gali būti nuodėminga, bet tai priklauso nuo to, kaip filmo žiūrovas reaguoja.

To paties klausimo paklaustas, NCOMP vykdomasis sekr. tėv. J. Sullivan, S. J., atsakė, kad, bendrai paėmus, žiūrėti C filmo — savyje — nėra nuodėmė. Jis paaiškino sekančiai: "Mes gyvename laisvoj visuomenėj. Asmuo turi spręsti pats ir atsakingai. Jei jis žino, kad jis turi problemų moralinėje srityje, kad jis psichologiškai yra lengvai paveikiamas, žinoma, tada jam reikia būti labai atsargiam (sprendžiant), ar matyti C filmą. Taip pat jam tenka savęs klausti, ar (savo atsilankymu) paremti tokį filmą finansiškai ir tuo pačiu skatinti panašių filmų gaminimą".

PRIESAIKA

Žmogus, kuris savu noru kas metai sausio mėnesį bažnyčioje atnaujina NCOMP siūlomą priesaiką nelankyti ir neremti moraliniai žalingų filmų, tuo parodo tik savo pritarimą įstaigos siekiamiems tikslams, pasižadėdamas prisidėti prie jos darbo sėkmingumo (mes pripažįstam bažnytinės vadovybės gerus norus visiems tą sekmadienį bažnyčiose susirinkusiems pasiūlyti prisiekti paremti moralinius standartus filmuose, tačiau abejojame šio priesaikos išgavimo metodo tinkamumu — Red.). Priesaika, duodama bažnyčioje, atitinka kiekvieno krikščionio dvasiniam atsidavimui sekti Kristaus pavyzdžiu. Jis pasisako prieš nemoralius filmus nebūtinai todėl, kad jie jam asmeniškai gali būti kenksmingi, bet todėl, kad tokie filmai, bendrai paėmus, sudaro pavojų visuomenei. Jis, kaip krikščionis, turi atsakomybę ne tik už save, bet ir kitus, kuriuos tokie filmai gali suklaidinti ir tapti nuodėmės priežastimi. NCOMP neįpareigoja krikščionio daugiau, negu jis normaliai gali ir turėtų savo krikščioniškų principų vedamas atlikti.

PAVĖJUI PLAUKS

TRIUKŠMINGA

RUGIAPIŪTĖ



ALBINAS BARANAUSKAS

Iliustracija Zitos Sodeikienės

JUMS RAŠO

*Jums rašo suplyšęs iš priemiesčio vaiduoklis,
Pergyvenęs kruvinas kaktas, ir ant vienos tiktai ausies
Pakibusius akinius, ir moteriškais pirštais nevykusiai .
Užmegztus kaklaraiščius, ir pačių kastas duobes
Smėlyje po pušimis ar padaržėje po saulėgrąžomis
Taip rūpestingai, delsiamai, surūdijusiu kaimo bobų kastuvu,
Dar vis po truputį besiginčijant bei nedrąsiai prieštaraujant —
Pergyvenęs ir tuos vargšus nesusaudytus džiovininkus,
Taip kentėdavusius anais lengvos mirties laikais
Kas vakarą prieš flamandiško geltonumo akiračius:
“Aš numiriau dvidešimties metų amžiaus nuo Vištyčio
Kalvų mėlynumo, tada kai atsigrėžiau tą paskutinį, paskutinį kartą”.*

KILOMETRAI

*Dainos iš rūpesčio ir apleidimo, lapės
Lindi smėlio krante po ganyklomis,
Vienas užsilikęs debesis dar stabdė saulėleidį.
Jų kepurės ir neatpažįstami veidai toli, toli pakalnėje;
Kas sėdės ant piemenų pokalbiuos minėtojo
Miške kalnelio su tamsiais aidais,
Su juodais paukščiais medžių viršūnėse?
Ilgėsis be jokio švelnumo ir toks pragaištingas
Šiandie jau nė vienam nežadina
Pašaipos tai silpnai, neatsispiriamai jėgai.*

GRAŽIŠKIAI

*Dar vieną kartą taip jautriai apsiniaukė dangus,
Raiteliai joja per kalną.
Dar vieną kartą nuo vėjo išsikvėpusi muzika
Ir statomas naujas medinis namas tarp serbentų krūmų.
Nors jie jau niekad nebesišnekės, lauke palikę akėčias,
Apie į knygas neįtrauktąjį paveldėjimą,
Tačiau iš lauko dar vieną naktį
Žiūrės akis užsidengusi vaikystė.*

SNIEGO EILĖRAŠTIS

*Ar tu vis dar stovi ten po klevais,
Apsigaubusi plaukus batistine skarele?
Klausyk. Tada, kai sniego kietą ir blizgantį šarvą
Miglomis apneš apskrities miestų tradicijos,
Išugdytos dvidešimt dviejų metų optimizmo,
Apneš laužų ant grindinio iškvėpuotomis plėnimis,
Tada dulke virtusi jauno berniuko svajonė
Iš naujo apvaisins rugių žydėjimą pabrasčiu
Su vėjo atgenamais iš kaimo šūkavimais,
Tada mes prisikelsime, tuje, ir aš, ir jie visi,
Ir mums pavėjui plauks trukšminga rugiapiūtė ant kalno.*

MEILĖS UGDYMAS IR UGDYMAS MEILEI

19 - Meilė gyvenimo

ir

literatūros šviesoje

ALFONSAS G RAUSLYS

Jau prieš šešis šimtus metų garsusis "Dieviškosios Komedijos" autorius Dante yra metęs šūkį: "Mokykitės mylėti!" — kitaip sakant, ugdykite savyje tikrą meilę ir taip auklėkite savo jausmą, kad jis pribręstų tokiai meilei.

Šitokio ugdymosi ir ugdymo reikia ypač mūsų laikais. Tai rodo gausus irstančių moterų skaičius. Nėra abejonės, kad tokių moterų nemaža dalis buvo sukurta ar be tikro, ilgesnio laiko bandymo atlaikiosios meilės, ar kurių meilė buvo taip silpna, kad ji neįstengė atlaikyti net ir nedidelės krizės. Prie tų dviejų blogybių dar pridedo trečioji — tai susituokusių visiškai nesirūpinimas savitarpės meilės ugdymu, kas sužlugdė jų bendrą gyvenimą. O juk meilės bendruomenė (tokia ir turėtų būti moterystė!) negali to bendrumo išlaikyti ir jo pakelti, jei tąja meile nesirūpinama. Kaip kūnasirsta, jei gyvybės dvasia jo negaivina ir jo dalių nejungia, taip ir dviejų žmonių gyvenimas be meilės yra ne sugyvenimas, bet dviejų beveik visai svetimų žmonių buvimas vienas šalia kito su pavojumi, kad, jei ne šiandien, tai rytoj gal teks išsiskirti.

Kaip reikia protą lavinti mokymu, valią stiprinti pratybomis, taip dar labiau reikia ugdyti širdies ir jausmų pasaulį, kad grubumu ir netaktu nesužlugdytume abipusės meilės. Viso to reikia, nes daugelis, regis, mylinčių ir meilės norinčių savo dažniais pasielgimais ir žodžiais kerta tą šaką, ant kurios nori sėdėti.

MEILĖS UGDYMO BŪDAI

"Meilė neateina kaip laimė nešanti dovaną, bet ji yra uždavinys, sunkus darbas, kurį reikia įvykdyti. Meilė yra sunki..., galbūt, sunkiausia... Tai bandymas, egzaminas, darbas, kuriam visi kiti darbai yra tik pasiruošimas" (Rilke). Reikia pasidaryti vertingą, reikia dvasiniai subręsti, kad galėtume mums prideramą dalį įnešti į abipusę meilę. "Savo laimę reikia užsitarnauti" (C. F. Ramuz).

Dėl savo meilės ir jos pasireiškimų reikia budėti, nes meilėje labiausiai atsiskleidžia žmogus, parodydamas kitam visą savo dvasios vertingumą ar nevertingumą bei neigiamybes. Nors ir teisingai sakoma, kad meilė pradžioje yra akla, tačiau ilgainiui žmonės meilėje praregi ir dvasiniai apsiuogina vienas kito akims. Todėl reikia save vispusiškai ugdyti, nes meilėje žmonės pasirodo vieni kitiems vispusiškai, taigi ir su neigiamybėmis. O vien neigiamybių reiginiu meilė neskatinama nei neugdoma.

Dėl padidinto meilėje jautrumo, dėl temperamento, išauklėjimo ir lyties skirtingų nuotaikų, dėl meilės įtampos nevienodo laipsnio, dėl kitų įtakos į vieną iš besimylinčių meilėje susidaro psichologinių painiavų ir mįslingų padėčių, kurios, įtempdamos nervus, nuolat reikalauja besimylinčių apsisprendimo ar sprendimo. "Tarp dviejų besimylinčių yra tiek daug dalykų, apie kuriuos tik jie vieni tegali spręsti" (G. Sand). Visa tai reikia mokėti išnarplioti. Neveltui sakoma, kad "meilė yra menas"

ir todėl reikia gabumo bei talento abipusiai mylėti, meilei išlaikyti ir ją nuo visų žudančių pavojų išsaugoti.

Ugdant savyje meilę, mums nuolat turi vadovauti teisinga meilės sąvoka. Tik teisinga meilės sąvoka atitinka žmogaus prigimtį ir jos nežemina. Tokios sąvokos vedinas, mylintis nepamiršta, kad meilė pirm visko glūdi dvasioje, kad joje susitinka asmenys, kurie, krikščioniškai juos vertinant, negali būti laikomi, kaip vien pasismaginimui naudojami įrankiai, ir kad tikroji meilė nepamiršta, jog skirtingos lyties asmuo yra žmogus, kuriam visais atžvilgiais priviloma artimo meilė.

Vadovaudamasis tais didžiaisiais tikros meilės pradais, asmuo, susirūpinęs meilės ugdymu ir josios išlaikymu, padarys eilę išvadų, kurių laikysis gyvenime. Gerbdamas žmogaus asmenį ir atsimindamas, kad meilė tarpsta tik laisvėje (nes per prievartą nebūsi mylimas!), jis nenaudos jokių policijos priemonių mylimam asmeniui varžyti ir jį terorizuoti. Jis žinos (jei bus bent kiek išmintingas!), kad kiekviena tokios prievartos priemonė jis vis labiau nustoja vietos mylimo asmens širdyje. Toks kilnus elgesys nėra lengvas, nes "meilėje yra sunkiausia pripažinti absoliutinę laisvę mylimam žmogui" (Z. Maurina), tačiau toksai elgesys, sujungtas su nuoširdžiu meilės partnerių išsikalbėjimu, neretai gali išgelbėti jūdviejų meilę. Tokį išsikalbėjimą turi lydėti atnaujintas ir pastovus meilės išlaikymu susirūpinusios pusės širdies gerumas.

Artimo meilę labiausiai pažeidžia meilėje egoizmas, savimyla. "Labai dažnai žmogus nemoka mylėti, jis tariasi mylįs, kai tuo tarpu jis myli tik save" (M. Quoist). Nekar tą meilė tėra praplėsta savimyla, kad ir užsidėjusi meilės kaukę. Toksai temyli kitą tik tiek, kiek kitas jam yra naudingas ar teikia malonumą. Nusikratyti tokios savimylės, susirūpinti labiau kitu negu savim, nėra lengva, nes "jei tu manai, kad mylėti yra lengva, tu apsigauini. Kiekviena meilė, jei yra tikra, atneš tau vieną ar kitą dieną kryžių, nes po (gimtosios) nuodėmės yra sunku save pamiršti..." (M. Quoist). O juk erotinė meilė yra reikšminga ir graži dėl to, kad ji išlaisvina žmogų iš savimylės, įga-

lindama žmogaus gyvenimo centrą perkelti iš savęs į kitą. Tikrai geras, simpatingas, patarnaujantis kitiems tėra tik tas, kuris gali save pamiršti. "Visame gyvenime svarbu tik tai, kad save statytume antroje vietoje" (J. S. Turgenevas).

Prisiminę dar tvirtinimą, kad meilė tirpsta tik laisvėje, čia dar turime pridėti, kad kiekvienas savimylės pasireiškimas tą laisvę kitai pusei bando atimti, nes stengiasi primesti savo valią ir kitą pavergti! Todėl iš savimylės kyla užgaunantis nesiskaitymas su kitos pusės jausmais, nuotaikomis bei norais ir net nebandymas kitą išklausti ir suprasti. Egoistas — tai žmogus, aklas ir kurčias kitų atžvilgiu. Toksai nieko apie gyvenimą ir žmogų neišmanytų, jei jis dar manytų, kad kieno nors gali būti mylimas.

Asmuo, susirūpinęs meilės ugdymu savyje, turi atverti akis ir atkimšti ausis, kad pamatytų šalia esantį kitą žmogų, kad jį išgirstų ir juo susirūpintų. Meilei reikia altruizmo, nesavanaudiškumo. Meilė, kuri tik visko iš kito laukia, nėra meilė. Tikroji meilė yra susirūpinusi ką kitam duoti ir kuo jį pradžiuginti.

Susirūpinęs kito artimiausio meilės partnerio likimu, tikrai mylintysis pradeda galvoti ir jausti už du, įnešdamas savo gyveniman abipusiškumo pradą. Jis save šia nuotaika taip ugdo, kad jam pasidaro tik tai malonu ir brangu, kas kitai pusei patinka. Jis visame stengiasi susiderinti, kad galėtų išlyginti abiejų skirtingumus. Tam abipusiškumui pasiekti besimylintieji pradeda dalintis savo vidaus dvasios pasauliu. "Moraliniam, panašiai kaip medžiaginiam gyvenime yra oro įkvėpimas ir iškvėpimas: sielai reikia kitos sielos jausmų, kad, juos pasisavinusi ir pati praturtėjusi, galėtų juos grąžinti. Be to gražaus žmogiško reiškinio širdies gyvenimo nėra; tada jai trūksta oro, ji kenčia ir žūna" (H. Balzac). Toksai abipusiškumas visame ugdo meilę. Egoistinis gi vienpusiškumas abu vėl stumia vienatvėn, kuri virsta meilės mirtim. Kiekvienas vienpusiškumas padengia meilės dangų juodais debesimis.

Tasai abipusiškumas lenkia besimylintčius aukotis vienas kitam ir, abipusiai didelei meilei viešpataujant, abu lenktyniauja

aukodamiesi kitam. Nenuostabu, kad besirūpinantys meilės išlaikymu ir jos ugdymu turi kasdien save nugalėti. Tokios aukos yra kuras, kuris meilę kursto. Jei toksai aukojimasis kurios nors pusės yra pradedamas išgyventi kaip sunkenybė, tai rodo meilės silpnėjimą. Abipusis aukojimasis besimylintiems turėtų virsti tokia kasdiene duona, kad nei viena pusė negalėtų kitai pusei savo aukomis didžiuotis ir jas kitam prikišti.

Šitas aukojimasis turi pasireikšti kantrybe ir nuolankumu.

Nesuvaldomi, pikti, nekantrūs žodžiai ilgainiui susitelkia tartum šiukšlių krūvos, kurios pasilieka tarp meilės dalyvių. Meilėgi turėtų būti gražių žodžių lydimas, nes nesimylima šiukšlynų akivaizdoje. Tiesa, kad "meilei pradžioje tereikia taip nedaug maisto", tačiau tiesa ir tai, kad reikia nedaug "žmonėms, kurie mylisi ir vienas kitą gerbia, atskirti" (R. Rolland). Štai kodėl visame kame reikia kantrybės, kuri kiekvieną elgesį ir žodį apgalvoja ir kontroliuoja.

Kiekvieną nekantrumo pasireiškimą reikia skubiai atitaisyti atsiprašymu. Nereikia su atsiprašymu delsti, nors išdidumas ir bando trukdyti atitaisymą. Tikroji meilė yra nuolanki, bent ugdo savyje nuolankumo dvasią, nes ji žino, kad meilėje nėra paragrafų, kurių vardu būtų galima kitai pusei išdidžiai pristesti savo valią bei užgaidas. Kiekviena meilės valandėlė yra neužtarnauta dovana, kurią reikia nuolankiai priimti ir už ją dėkoti. Jei abi pusės galėtų pažvelgti į viena kitos dvasios gelmes, tada pamatytų tiek visokių neigiamybių, kad jos nei vienai pusei neleistų didžiuotis prieš kitą.

Pagaliau, ugdant savyje meilę, reikia pažinti skirtingas lyčių savybes bei nuotakas ir su jomis skaitytis. Psichologai tvirtina, kad mylinti moteris nori matyti pas vyrą kai ką aukštesnio; tai matydama, ji susižavi juo ir jų meilės ryšys stiprėja. Tuo tarpu, jei ji mato, kad vyras nevienu atžvilgiu stovi žemiau už ją, jos meilė jam pradeda nykti. Panašiai ir vyras nori moteriškos moters, to mįslingo moteriškumo, nes, "jei moteris nori įvykdyti savo pasiuntinybę, ji turi būti vyrui paslaptis" (M. Quoist).

Iš viso, dėl kito žmogaus meilės reikia kasdien kovoti ir laimėti meilę vis iš naujo. Žmogus juk nėra daiktas, kurio savininku sykį tapęs, esi tikras, kad tai tava savastis. Teisingai tad pastebima, kad "meilė tuo yra ypatinga, kad ji niekada negali pasilikti ta pati; ji turi be paliovos augti, jei ji nenori silpnėti" (A. Gide).

JAUNIMO UGDYMAS MEILEI

Jau nuo ankstyvos vaikystės reikia pradėti ugdyti jauną žmogų meilei ir šeimai. Tas ugdymas šiandien daugelyje kraštų dėl neigiamos aplinkos įtakų yra nepaprastai sunkus. Jei imsime dėmesin kad ir dabar mūsų gyvenamam krašte per didelį seksualiniai kriminalistinio pobūdžio filmų skaičių ir nuo ankstyvos jaunystės visiems prieinamos panašios literatūros antplūdį; jei prisiminsime krašto papročius, kurie skatina ir palaiko dviejų skirtingų lyčių reguliarią bendravimą nuo ankstyvos jaunystės, tada pamatysime, kad tokio ugdymo sunkumas nėra perdėtas. Jei pagaliau prisiminsime kone sąjūdžiu virstantį "Playboy" žurnalo vadovaujamą seksualizmo ugdymą, tada pajusime, kad, šiais keliais einant, šiam kraštui gresia pavojus pasinerti tokioje baloje, kurioje žūna visi idealai ir kilnesni polėkiai.

Tokiai atmosferai viešpataujant, tikros meilės ugdymas yra neapsakomai sunkus jau ir dėl to, kad pati meilės sąvoka yra taip suteršta, kad šitokioje "meilėje" jau nebegalima meilės nei surasti, nei atpažinti, ir lieka vien niekuo nepridengtas seksualumas.

Yra dar vienas veiksnys, kuris neapsakomai sunkina jaunimo ugdymą meilei. Tai moters diskriminacija. Šias eilutes rašančiojo nuomone, ši diskriminacija yra didesnė už visas kitas, nes ji plačiausiai paplitusi. Čia galvojame apie tuos po visą pasaulį paplitusius filmus ir pornografinę literatūrą, kuri kursto vyrus prieš moteris — dėl šitokio kurstymo daugybė moterų virsta seksualiniai kriminalinių nuotaikų aukomis. Šitokie filmai ir literatūra moterį žemina, ją paverčia vien pasismaginimo priemone, visai nesiskaitant su jos, kaip žmogaus, jausmais. Moterį degraduojant, meilė pasi-



dar negalima, nes meilei reikia dviejų lygiateisių ir pilnų asmenybių.

Susirūpinus tad jaunimo ugdymu tikrai meilei, reikia pirmiausia jau nuo pat vaikystės įvairiom apgalvotom priemonėm skiepyti tikrosios meilės ir jos dvasingumo supratimą. Kaip žmogus savo dvasinga ir laisva siela skiriasi nuo gyvulių, taip ir jo meilė nėra vien gyvuliška, bet skirtinga, žmogiška bei žmoniška ir todėl dvasinga. Tą dvasingumą apčiuopiamiau išreiškiant, gal galima būtų jį pavaizduoti kaip vyro ir moters abipusį vienas kitam gerumą bei švelnumą, kurio išraiška yra jų pasibučiamai. Tikra meilė nėra vien jausmas, bet ir susirūpinimas sveikata, gerove ir visu gyvenimu to žmogaus, kuris mums patinka ir kuris mums artimas.

Tos tikros meilės pavyzdį vaikai turi matyti savo tėvų meilėje vienas kitam. Toji jų meilė turi pasireikšti švelniais žodžiais vienas kitam, o taip pat susirūpinimu ir rūpestingu vienas kito globojimu kuriam nors jų susirgus. Vaikai neturi girdėti tokių nesusi-pratimų tėvų tarpe, kurie prasiveržia nekantriais žodžiais. Iš jų abipusio elgesio vaikai turi nujauti meilės palaimą ir grožį.

Kadangi egoizmas, savimyla labiausiai trukdo kitą mylėti, tad reikia nuo pat mažų dienų vaikus pratinti mylėti artimą, nes artimo meilė yra kelias į bet kurią kitą kilnią meilę. Ateitis jiems parodys, kad be artimo

meilės nėra galima ir tikra erotinė meilė, nes pirma reikia mylėti moterį ar vyrą kaip žmogų, kad vėliau galėtume mylėti juos kaip moterį ar vyrą. Nereikia pamiršti, kad vaikas yra didelis egoistas. Tą egoizmą ugdo tėvai vaikui pataikaudami akla savo meile. Pripratęs prie pataikavimų ir statydamas vis didesnius reikalavimus, vaikas nekartą virsta egoistu - diktatorium, šokdinančiu savo kaprizais visą šeimą. Toks egoistas, nepratinamas savęs pamiršti dėl kitų, apie kitus pagalvoti ir juos mylėti, vargu ar ir suaugęs įstengs tikrai mylėti savo meilės partnerį ir dėl jo aukotis. Nuo vaikystės pripratęs, kad visi jo klausytų ir jo valią vykdytų, jis norės pavergti meilės dalyvį savo norams. O juk dviejų žmonių sugyvenimas įsirsta greičiausiai tada, kai egoistas neįstengia prie kitos pusės prisiderinti ir su ja skaitytis. Šitoks vaiko auklėjimas šeimoje, jo egoizmo netramdant, yra negyvenimiškas; jis jauno žmogaus nepa-ruošia nei meilei, nei šeimai.

Vaiką ir jaunuolį reikia kasdien pratin-ti artimo meilei, jį raginant padaryti kam nors malonumą, džiaugsmą ar šiaip patar-naujant. Reikėtų nurodyti tų mažų meilės darbų sąryšį su Dievo valia, kad tokie ma-ži meilės darbai būtų gilesni ir prasminges-ni. Ar negalima būtų šiam tikslui jaunųjų kambaryje iškabinti vieną kitą evangelijos dvasia dvelkiantį posakį, kuris jiems bent

kai kada primintų pareigą pamiršti save, kad galėtų su meile pagalvoti apie kitus ir kai ką gero jiems padaryti? Gal šiam tikslui tiktų kad ir šie posakiai: "Mažiausias geras darbas, padarytas žmogui, yra tai patarnavimas pačiam Kristui" arba "Džiaugsmas, padarytas žmogui, virsta džiaugsmu Dievui". Šitokie ir panašūs priminimai parodys jaunam žmogui artimo meilės gamtinį ir antgamtinį vertingumą, nes kad ir mažiausias geras darbas yra dvigubai geras, jei padarytas ir žmogui ir Dievui. To negana, nes, kasdien nors valandėlei save pamiršdamas, jis įpras džiaugtis kitiems daromu džiaugsmu, o tai kilniausias, dvasinis ir altruistinis džiaugsmas. Šitokiom pratybom jis pasiruoš ir būsimai dviejų žmonių meilei.

Ugdydami jaunimą meilei ir atsimindami, kad moteris yra labiau vyrų skriaudžiamos, negu vyrai moterų, tėvai rūpinsis įkvėpti vyriškam jaunimui pagarbą moterims ir riteriškumą jų atžvilgiu. Ugdant berniuką vertinti mergaitę ir gerai elgtis su ja, reikia jam įkvėpti tą nuotaiką, kad kiekvieną sutiktą mergaitę jis gretintų su savo motina (kuri irgi yra buvusi tame pačiame mergaitės amžiuje) ar su savo sese-

Tikras džentelmenas yra tas vyras, kuris elgiasi pagarbiai su moterimi nežiūrėdamas, kiek grožio ji.. beturėtų.

— O. A. Battista

rim ir gretindamas savęs klausytų: ar man patiktų, jei kas skriaustų mano motiną ar seserį? O juk ir toji mano sutikta mergaitė yra kieno nors sesuo ir gal būsima motina.

Tėvai kiekvieną berniuko nemandagumą ar net ir mažą mergaitę padarytą skriaudą turėtų labiau bausti, negu už tą pačią skriaudą, padarytą berniukui. Jau patsai didesnis mergaitės silpnumas turėtų kiekvieną jaunuolį įpareigoti ginti mergaitę.

To negana. Vaikai ir jaunuoliai turėtų būti taip auklėjami, kad autobuse užleistų sėdimą vietą kiekvienai, o ypač vyresnei moteriai, kad padėtų panešti jos nešamą sunkų daiktą, kad su stovinčia moterimi jie nesikalbėtų patys sėdėdami ir t. t. Nė neiši-

vaizduojama, kad moteris su kūdikiu ant rankų ar nėščia stovėtų autobuse, o jauni vyrai bei berniukai neužleistų jai vietos!

Riteriškai nusiteikęs jaunuolis gina moterį nuo bet kurio išnaudojimo, o ir pats neišnaudoja jos silpnumo valandėlės. Jaunų vyrų riteriškumo reikalavo subtilus vokiečių rašytojas jėzuitas P. Lippert rašydamas: "Vyro vertę būtų galima išmatuoti ir aprašyti, jei visada tiksliai žinotume, kaip jis elgiasi su savo motina, seserim, sužieduotine, žmona, šiaip bendradarbe ar net vien palydove, kai trumpą kelią eina su ja į darbovietę".

Šiandien visur sklinda materializmas ir vispusiškas medžiagos garbinimas, o meilei, tai dvasinei vertybei, reikia idealizmo, kurį tegali duoti religinis auklėjimas. Šiandien be religinio auklėjimo sugenda daug jaunimo; tai liudija skaitlingi seksualiniai parašai ant sienų, o sugedęs jaunimas negali mylėti tikra ir gilia meile. Jis negali tokia meile mylėti, nes neturi susivaldymo, charakterio pastovumo, rimtumo, atsakomybės jausmo nei kitų natūralių dorybių. Štai kodėl be religinio auklėjimo tikros pastovesnės meilės nėra.

Prisiminus šį auklėjimą, čia reikėtų pabrėžti, kad jaunimas būtų pratinamas gerbti Išganytojo Motiną, nes Marijos kultas įneša jaunimo sielon šventos romantikos. Tai pabrėžia ir didysis šveicarų pedagogas evangelikas Foersteris, kuris pradžioje atstovavo bereliginį auklėjimą, o vėliau, pamatęs jo nesėkmingumą, pasisakė už jaunimo religinį auklėjimą.

Per Marijos kultą mergaitė pradeda gerbti save, o jaunuolis pradeda gerbti mergaitę, nes Marija yra auksas, kuris pagrinčia moters vertę.

Šis visas auklėjimas, o ypač meilės ugdymas nėra lengvas, reikalauja nuolatinių pastangų, tačiau susituokusius galima į tą darbą padrąsinti šia mintimi: "Nėra lengva tikrai mylėti, bet judu turite visą gyvenimą prieš save, kad padėtume vienas kitam mylėti" (M. Quoist). Antra vertus, jei nesistengiama vienas kito meilę ugdyti, į vienas kito padėtį išimastyti, skaitytis ir derintis, tada ir moterystėje krentama į vienatvę, baisesnę už viengungio vienišumą. *

ŠALKAUSKIS IR DIELININKAITIS - PEDAGOGAI

Lietuvių įnašas

į mokyklinės

laisvės klausimą

PROF. DR. ANTANAS RAMŪNAS

Politiniu, juridiniu, kultūriniu ir mokykliniu požiūriu Lietuva jau XVI-ame amžiuje, t. y. Lietuvos statuto (*Codex Lithuaniae*, 1529) atsiradimo metu, buvo tai, kas šandien yra, sakysime, tokia Šveicarija (1) Europoje arba Kanada (2) bei Jungtinės Amerikos Valstybės Naujajame pasaulyje, būtent, etninio, valstybinio, kultūrinio pluralizmo šviesus paveikslas, politinės išminties gyvas paminklas, priebėga ir jauki pastogė įvairių tautybių, rasių, religijų, pasaulėžiūrų, įsitikinimų žmonėms demokratiškumo, tarptautinio sugyvenimo ir taikos tikras švyturys! Lietuva buvo žmoniškumo gyvas pavyzdys ano meto Europai, lygiai kaip ji galėtų būti tokiu pačiu pavyzdžiu nūn besikuriančiai jungtinei Europai bei anksčiau ar vėliau kursiniam jungtiniam pasauliui (3)!

Nesunku yra įžiūrėti ryšys ir brėžti paralelę tarp *Lietuvos statuto* iš vienos pusės ir *mokyklinio statuto*, Antano Paplausko (1732-1779) paruošto bei Edukacinės komisijos priimto, iš antros pusės. Abu statutai atsiremia į vieną ir tą patį neišjudinamą pagrindą, būtent į pluralistinę, demokratišką gyvenimo sampratą, išplaukiančią iš autonomijos, iš žmogaus ir tautų laisvės bei nevaržomos saviraiškos idealo. Skirtumas čia tas, jog Lietuvos statuto atveju turime politinės laisvės, gi mokyklinio statuto atveju turime kultūrinės, pedagoginės, profesinės laisvės gyvą istorinį paminklą.

Visuotinio švietimo ir kultūrinės autonomijos bei laisvės principu paremta mokykli-

nė sistema, gavusi savo pagrindinį impulsą Lietuvos sostinėj Vilniuj, geografiniame Europos centre, stovėjo gyvu istoriniu pavyzdžiu tiek Rytams, būtent Rusijos mokyklinei reformai (1783-1786), tiek Vakarams, būtent Vokietijos mokyklinei reformai didžiadvasio Wilhelm von Humboldto (1767-1835) laikais.

Šito viso akivaizdoje nenustebkime, kad Europos pedagoginė literatūroje vienas iš pačių pagrindinių veikalų apie valstybę ir mokyklinę laisvę buvo parašytas lietuviu! Būtent, tai buvo dr. Prano Dielininkaičio (1902-1942), buvusio Pax Romana vicepirmininko, veikalas-disertacija Sorbonai — Paryžiaus universitetui 1933 m. "*La liberté scolaire et l'Etat. Régimes soviétique, français, belge et hollandais. Vers une solution synthétique*" ("Mokyklinė laisvė ir valstybė. Sovietų, prancūzų, belgų ir olandų režimai. Link sintetinio sprendimo"). Tokiu būdu ateitininkija dr. Prano Dielininkaičio asmenyje yra davusi Lietuvai europinio masto lyginamųjų pedagoginių mokslų atstovą. Gi istorinę spragą tarp Lietuvos statuto ir mokyklinio statuto bei Antano Paplausko veikalo iš vienos pusės ir Prano Dielininkaičio veikalo iš antros pusės nuostabiai užpildo prof. Stasys Šalkauskis (4) savo minties pasauliu.

Praėjus vos tik keletui metų nuo Šalkauskio publikacijos apie mokyklų reformą pasirodymo (5), mokyklinės laisvės problemą iš šaknų pajudino garsi Pijaus XI enciklika apie auklėjimą *Divini Illius Magistri* (1929).

Ši enciklika sujungia XX-ojo amžiaus pedagoginę bei mokyklinę sąmonę, juo labiau, kad netrukus po to sekė dar trys enciklikos, pasmerkiančios fašistinę mokyklinę sistemą (*Non abbiamo bisogno*, 1931), nacional-socialistinę mok. sistemą (*Mit brennender Sorge*, 1937) ir pagaliau bolševikinę mokyklinę sistemą (*Divini Redemptoris*, 1937), nes visos trys suminėtos mokyklinės sistemos atsiremia į vieną ir tą patį principą, būtent valstybės absoliutizmą auklėjime.

Mokyklinės laisvės idėjos bei idealai, išdėstyti enciklikoj *Divini Illius Magistri*, aplėkė žemės kamuolį. Pranas Dielininkaitis, kurio lyginamoji mokyklinės laisvės problemos apžvalga ir įžvalga pasirodė Paryžiuje, praėjus 4 metams po enciklikos paskelbimo, buvo vienas iš drąsių mokyklinės bei kultūrinės laisvės šauklių tuo metu, kada ir iš rytų ir iš vakarų horizontai jau niaukėsi ir tirštos sutemos dengė Europos veidą.

Mokyklinės laisvės idealo evoliucijos ir jo paskleidimo patį kulminacijos tašką (6) sudaro Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracija (26 paragrafas), paskelbta 1948 m. gruodžio 10 d. Šis monumentalus veiklas žymi mokyklinės laisvės idealo, istorinėje Lietuvoje taip giliai suprasto ir taip šauniai įgyvendinto, o enciklikoj *Divini Illius Magistri* taip labai išaukštinto, tarptautinį triumfą. Jungtines Tautas bei UNESCO pasekė Europos demokratinės valstybės, pasirašydamos europinę žmogaus teisių konvenciją.

Netenka abejoti, jog ir prof. Stasys Šalkauskis ir jo išmokus mokėjęs dr. Pranas Dielininkaitis būtų didžiai džiaugęsi, jeigu likimas būtų jiems leidęs išgyventi vos tik ką minėtų įvykių raidą ir jų įtaką pasaulyje. Prof. Šalkauskis bene būtų ruošęs savo nuostabaus veikalo prancūzų kalba (7) antrašą laidą. O gal šis nepaprastas *Romuvietis*, Vytauto Didžiojo ir šventojo Kazimiero dvasios šviesus ainis, būtų užsimojęs parašyti naują veikalą? Ir kaip Šalkauskis būtų pavadinęs savo veikalą, nagrinėjantį Lietuvos įnašą į Europos (8) ir žmonijos (9) pedagoginių idealų raidą? Čia mes galime tik spėlioti. Iš savo pusės mes tokį veikalą

pavadintume ir, aišku, pavadinsime "Nemirtingoji Lietuva".

BIBLIOGRAFIJA

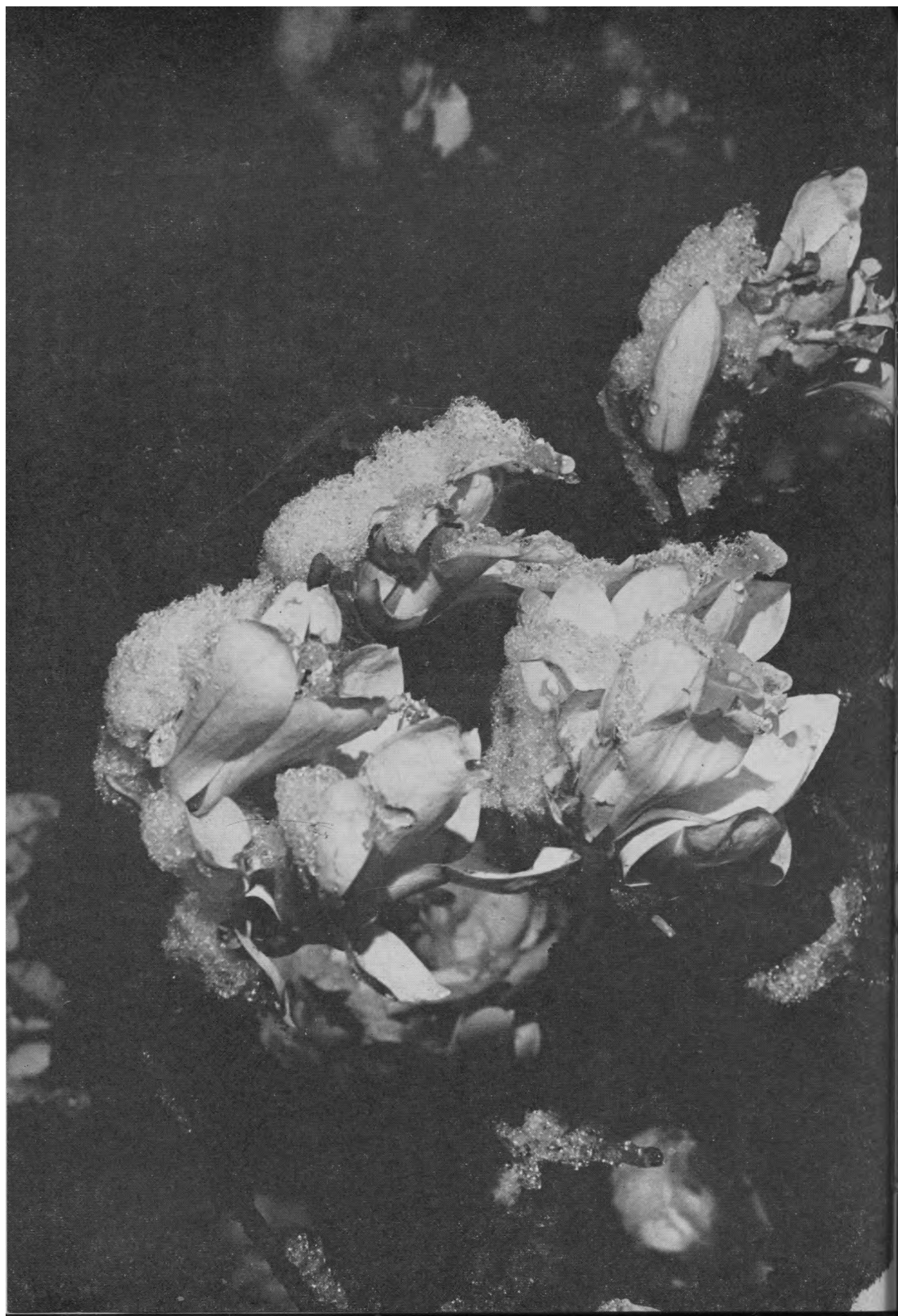
- (1) Žr. A. Paplauskas Ramūnas, "Vers l'intégration pédagogique de l'Europe", *Bulletin européen. Tribune libre d'euro-péisme*. Rome, juin-juillet 1959.
- (2) Žr. A. Paplauskas Ramūnas, "Erziehung im Kanada", *Lexikon der Paedagogik*. U. Band. Freiburg im Breisgau: Herder, 1953.
- (3) Žr. A. Paplauskas Ramūnas, "La educación europea en el cruce de la historia", *Revista Interamericana de Educación*, enero-febrero, 1961.
- (4) Žr. St. Šalkauskis, *Sur les confins de deux mondes. Essai synthétique sur le Probleme de la civilisation nationale en Lithuanie*. Genève: Athar, 1919.
- (5) St. Šalkauskis, "Racionali mokyklų organizacijos sistema". Kaunas, 1927.
- (6) Žr. A. Paplauskas Ramūnas, "Pedagogika", Lietuvių enciklopedija.
- (7) St. Šalkauskis, *Sur les confins de deux mondes*. Šių eilučių autorius kreipėsi 1937-1938 m. į Šalkauskį, pasisiūlydamas šį veikalą išversti į lietuvių kalbą, bet Šalkauskis buvo nuomonės, kad su tuo reikėtų dar palaukti, akylai stebint ir analizuojant įsibėgėjusių įvykių istorinę raidą Lietuvoje, rytuose ir vakaruose.
- (8) Žr. A. Paplauskas Ramūnas, "Die pädagogische Sendung Europas", *International Review of Education* (įžanginis straipsnis), 3 nr., 1948-1949.
- (9) Žr. A. Paplauskas Ramūnas, *Dialogue entre Rome et Moscou*. Preface du Cardinal Koenig, archevêque de Vienne, président du Secretariat oecumenique pour les Non-Croyants. Ottawa: Editions de l'Université d'Ottawa, 1966, 150-199 psl. Žr. A. Paplauskas Ramūnas, "Die pädagogische Ausstrahlung Oesterreichs". Wien: Oesterreichischer Bundesverlag, 1961.

Prof. dr. Antanas Ramūnas yra Ottawos Universiteto Lyginamųjų Pedagoginių Mokslų Centro direktorius Ottawoj, Kanados sostinė; Psichologinių ir Pedagoginių Mokslų fakulteto ordinarinis profesorius ir "Tarptautinio Pedagoginių Mokslų Žurnalo", leidžiamo UNESCO, patarėjas.

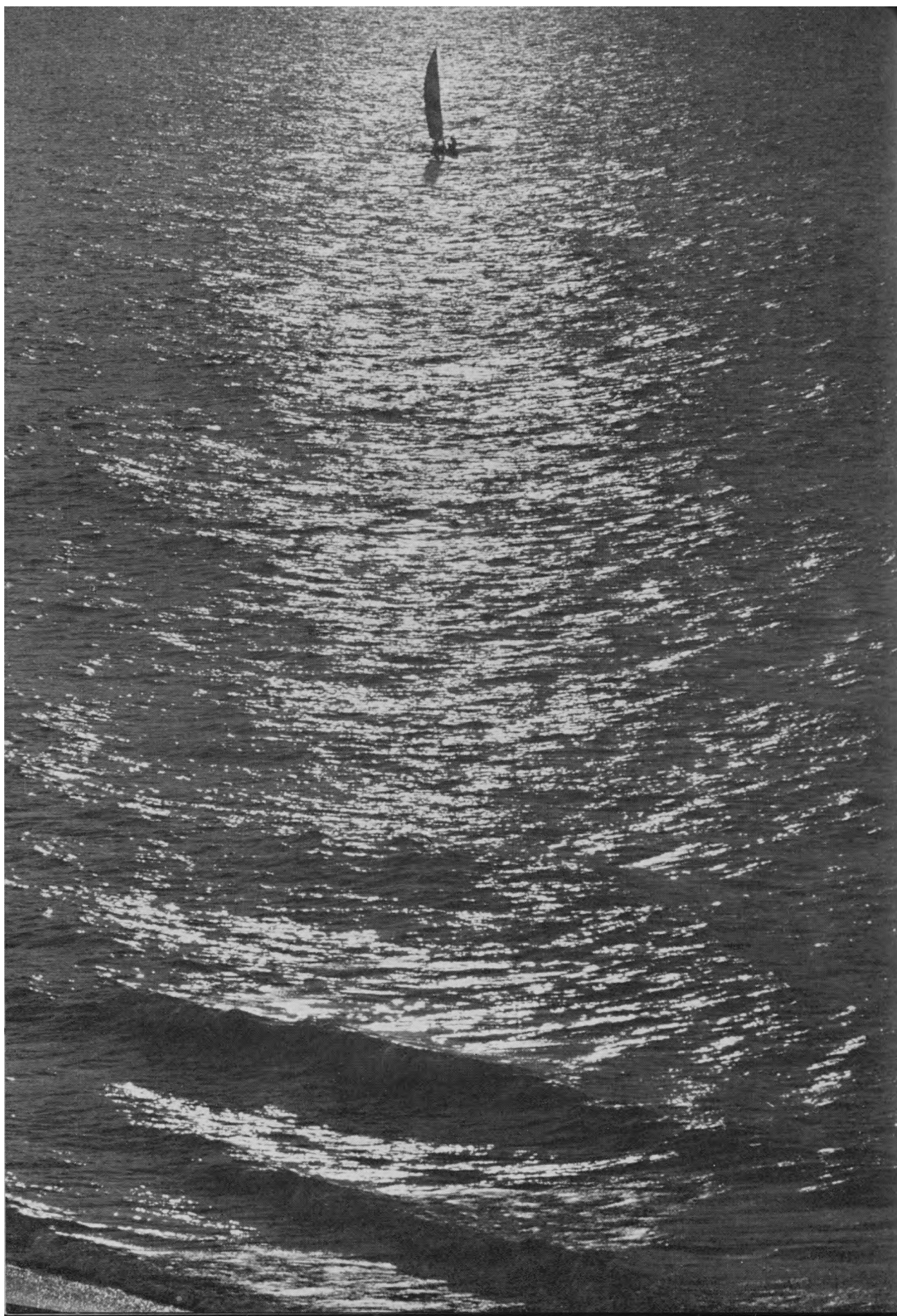


"Kai šį pavasarį nuėjau į kiną ir pamačiau filmą "Blow-up", tiek susidomėjau fotografavimu, kad, sekančią dieną nusipirkęs foto aparatą, ištisą mėnesį nieko kito nedariau, kaip tik fotografavau ir aiškinau dieną ir naktį — po 20 valandų į parą", taip apie savo fotografavimo karjeros pradžią kalba Uosis Juodvalkis, jaunas Čikagos Universiteto matematikos studentas. Vasarą su foto aparatu jis išklaidžiojo įvairiausių gamtos kampelius ir aplankė visą eilę lietuvių parengimu, stovyklų, kursų ir kitokių susibūrimų, mėgindamas, kaip tas "Blow-up" filmo fotografas, užfiksuoti ką tai netikėto ir paslaptingo. Kažką tai netikėto ir paslaptingo jis jau ir užtiko. Tai jis ir parodo šio "Laiškų Lietuviams" numerio puslapiuose (353, 360, 373-376, 382), o taip pat ir ši, lapkričio, mėnesio įvykstančioje jo fotografijų parodoje George Williams Kolegijoje Čikagoje.

UOSIS JUODVALKIS







DR. DOMAS JASAITIS



AKISTATA SU DIEVO MARINTOJU ALTSZERIU

“Jūsų pasirašytas Dievo mirties liudijimas nepagrįstas...”

1966 m. gruodžio mėn. aš gavau “L. L.” redaktoriaus laišką, kviečiantį pasisakyti, kokia buvo mano asmeninė reakcija išgirdus frazę “Dievas yra miręs”.

Liga ir kitos gyvenimiškos kliūtys neleido atsakyti iki nurodyto laiko. Maniau, kad šaukštai po pietų. Reikalas yra persenęs ir išgaišęs. Tačiau netikėtai atsirado naujų priežasčių, skatinančių atgaivinti tą reikalą.

1967 m. sausio m. 26 — 27 d. atvyko į Tampa, Floridą, patsai Dievo marintojas Thomas J. J. Altizer, Biblijos ir Religijos mokslų profesorius Emory Universitete, Atlanta, Georgia. Jis yra anksčiau parašęs “Oriental Mysticism”, “Biblical Eschatology” ir “Mircea Eliade” ir “The Dialectic of the Sacred”. Tačiau daugiausia trukšmo sukėlė jo paskutinis veikalas “The Gospel of Christian Atheism” ir kartu su William Hamilton parašyta knyga “Radical Theology and the Death of God”.

Prof. Altizer savo naują “teologiją” taip aptaria: “Teologija, pasiryžtanti patenkinti mūsų laikų, teologija, priimanti istorijos lėmimą, pirmiausia privalo suvokti Dievo mirties teologinę reikšmę. Mes privalome įsisąmoninti, kad Dievo mirtis yra istorinis įvykis, kad Dievas mirė mūsų visatoje, mūsų istorijoje, mūsų buityje”.

TEIGIMAI IR ATKIRTIMAI

Aš glaudžiausi per visą gyvenimą prie Dievo, ieškojau jo visur esančios Dvasios alsavimo, tad negalėjau nenuieiti į prof. Altizerio paskaitas, kurių buvo trys Pietų Floridos Universitete, Tampoje.

Lektorius vidutinio amžiaus, neaukštas, bet

gražiai nuaugęs ir mikliai valdąs kalbos aparatą. Jos įtaką sustiprina meistriška gestikuliacija. Matomai tenka jam dažnai kalbėti, nes visa paskaita priminė gerai įscenintą monologą. Pradėdamas pabrėžė, kad “Dievas mirė” sąvoka neturi nieko bendro su Dievo marumu ar nemarumu, bet liečia tik modernią teologiską pažiūrą interpretuojant Kristaus mokslą. Metamas kaltinimas “Dievo mirties” teologijai yra be pagrindo. Anaipol: “Radikali teologija pirmutinė priėmė Jėzaus mokslą su visu rimtumu”.

Tačiau naujoviškai teologijai nepriimtina krikščionybės pažiūra, kad “Dievas yra nekinantis, transcendentinis ir neemocingas”. Altizer bandė išryškinti ir įrodyti plyšį tarp Jėzaus mokslo ir Bažnyčios skelbiamo mokslo. Jo teigimu, Jėzus priklauso judaizmo apokaliptiniam pasauliui. Jehovos liudininkai ir Septintos Dievos adventistai savo mokslu yra artimiausi Jėzaus mokslui. “Pietų konservatoriai teisingai galvoja apie Jėzų... Jis nebūtų “laisvės žygininkas” (freedom rider)... Jaunas Atlantos teologas labai autoritetingai pabrėžė: “Nė vienas Jėzaus paskelbtas dorinis pradas nebuvo originalus. Net vadinamoji “Aukso taisyklė” (Mt. 7, 12) buvo paskelbta penkiais šimtais metų anksčiau. Jėzus nebuvo genijus, nebuvo Einšteinas doros moksle”... Sekė daug panašių aforistinių tariamos išminties perlų.

Dr. Domas Jasaitis — medicinos daktaras, visuomenininkas, medicinos ir kt. straipsnių autorius, “Lietuvių Enciklopedijos” medicinos skyriaus redaktorius, nuo 1953 m. dirba džiovininkų ligoninėje Tampa, Floridoje (JAV).

Altizerio klausiant, kartais susidaro išpūdis, jog jis tiki, kad Dievas tikrai buvo. Jis sukūrė pasaulį. Bet dabar jau jo nėra, nes jis susinaikino, išikūnydamas Jėzuje Kristuje (kenosis) ir mirdamas ant kryžiaus. Sustiprinti teigimui „Dievas mirė“ jis cituoja nekrofolizmu dvelkiantį Nietzsches posakį: „Argi mes negirdime triukšmo duobkasių, laidojančių Dievą? Argi dar neužuodžiame Dievo puvimo? Ir dievai pūva. Dievas yra miręs“. Ištaręs tuos žodžius, jis pergališkai apžvelgė auditoriją. Bet klausytojai tylėjo. Tik vienas kitas studentas garsiai nusijuokė.

Paskaitai pasibaigus, buvo galima kelti klausimus. Aš nutariau ta teise pasinaudoti. Pirmą dieną nepavyko. Per daug buvo klausiančių. Antrą dieną nuvykau anksčiau ir atsisėdau netoli katedros. Galop ir man buvo leista kalbėti.

„Pone Altizeri, aš jau seniai domiuosiu Jūsų čia svarstomomis problemomis. Aš esu skaitęs Jūsų ir Hamiltono veikalus ir su įdomumu išklausiau Jūsų paskaitas apie radikalią teologiją ir Jūsų neatlaidų teigimą: „Dievas mirė“. Atrodo, kad Jūs pasirašėte Dievo mirties liudijimą (certificate of death). Atsitiktinai aš esu medicinos gydytojas. Ir man tenka pasirašyti tos rūšies liudijimus. Mes gydytojai, labai rimtai žiūrime į tą darbą, nes nenorime mirusiu paskelbti apalpusio, komatozinio ar dėl kitokių priežasčių neturincio aiškių gyvybės ženklų asmens ir tuo pačiu pakenkti jam pačiam bei kompromituoti gydytojų profesiją. Todėl prieš pasirašant mes labai stropiai patikriname visus vitalinius ženklus ir kitus duomenis, įrašomus į tokį pažymėjimą. Už padarytas klaidas ar suklautojamus pasirašiusiam gydytojui gali būti iškelta ir baudžiamoji ir civilinė byla. Todėl gydytojų pasirašomi mirties liudijimai būna paremti faktais. Manau, kad tokie reikalavimai turėtų būti taikomi ir Jūsų pasirašytam Dievo mirties paliudijimui. Tačiau Jūsų paskaitos mintys, Jūsų atsakymai į pateikiamus studentų klausimus, nepateikė nė natūralios, nė logiškos, nė psichologiškos, nė teologiškos įrodymų. Todėl aš abejoju to liudijimo teisingumu“.

Daug studentų atsisuko į mane ir, nustebe, sekė, kas bus toliau. Kalbėjau toliau:

„Apriorinės dedukcijos, jei jos nori būti teisingos, turi atitikti faktus, skaitlines ar kitokius objektyvius duomenis... Kaip galima sudeginti Jūsų šūkį „Dievas mirė“ su dr. Gallup 1952 ir 1966 m. tyrimais? Į klausimą „Kiek reikšminga religija Jūsų gyvenime?“ 70% atsakė „labai reikšminga“, 22% — ganėtinai reikšminga ir 7% — nelabai reikšminga; neapsi-

sprendusių buvo apie 1%. 1952 m. tie skaičiai buvo 75%, 20%, 5% ir apie 1%. Tad amerikiečiai yra religinga tauta. Net tu, kurie neprisi- pažįsta esą katalikai, protestantai ar izraelitai, 60% pareiškė, kad tikyba yra reikšmingas veiksnys jų gyvenime ir tik 36% jai reikšmės nepripažino. Gal prof. Altizeris ar kaikas kitas norės sumažinti tų skaitlinių vertę pareiškdam, kad atsakymai duoti vadovaujantis socialinės asmeninės kultūrijos motyvais... Nema- nau, kad taip buvo. Juo labiau, kad panašios pažiūros į Dievą ir tikybą yra žmonėse ir už Geležinės uždangos. Ten prisipažinti tikinčių, ten praktikuoti tikybą yra iššūkis ateistinei komunistinei pasaulėžiūrai ir komunistų partijos vykdomai politikai. Ten už ištikimybę savo religijai žmonės yra laikomi antros rūšies piliečiais ir nemažai nukenčia. Tenyksių tikinčiųjų žmonių religinis apsisprendimas nėra paviršutiniai užsidedama kaukė, bet giliai surištas su asmenybe ir gaivinamas jos galiomis. Ten visos pastangos sunaikinti tikybą nedavė lauktų pasekmių. Ir po 50 m. persekiojančio spaudimo Sovietų Rusijos statistika rodo, kad krašte yra virš 50.000.000 tikinčiųjų. Okupuotoje Lietuvoje tikinčiųjų skaičius yra 70% su viršum (žr. „Ateitis“ kovo mėn. 1966). Gomulka 1966 m. sausio mėn. pripažino: „Lenkų tautoj dauguma religiška ir eina į bažnyčią“. Katalikų Bažnyčia sustiprėjo komunistinėje prispauodoje: 96,5% jos gyventojų yra katalikai (Time, April 22, 1966, 34). Varšuvos universitetuose (jų yra 10) 1958 m. tikinčiųjų studentų buvo 66% ir 8% besidominčių religija. Varšuvos politechnikume 1958 m. buvo 73,6% tikinčių ir 7,4% susidomėjusių tikyba, o 1961 m. — 65% tikinčių ir 8,1% susidomėjusių. Krokuvos gimnazijose 1960 - 61 m. buvo 83,2% tikinčių mergaičių ir 82,9% berniukų. Krokuvos universitetuose tais pačiais metais buvo tikinčiųjų mergaičių 83,5% ir berniukų 65%, o susidomėjusių tikyba — 5,2% mergaičių ir 10,2% berniukų. („East Europe Poland's Young Rebels“ N4, 18, 1966). Komunistų antireliginė kova Čekoslovakijoje irgi gerokai bergždžia. Slovakijoje 89% vaikų krikštijami ir 74% vedybų palaiminamos bažnyčiose (Vecernik, Bratislava, 1964. V. 5), 80% jaunų žmonių eina į bažnyčią (Učitel'ske Noviny, Bratislava, 1964. IX. 10). Vengrijos Bažnyčia pergyveno ypatingai žiaurią priespaudą. Tačiau „nematoma bažnytinė imperija vis gyva ir veikia“... Taip išsireiškia religinis propagandistas. Ir Elzbietų krašte virš 65% žmonių paliko su Bažnyčia... Jei dešimtys milijonų žmonių paliko ištikimi per ilgus dešimtmečius smurto ir už tai nukenčia politiniai, kultūriniai ir medžiaginiai, tai yra būtina pri-

pažinti, kad tokią jų elgseną vairuoja ir lemia kažkokia idėja - jėga. Tai yra gyvojo Dievo idėja. Lavonai nėra šauklys tokiems žygiams. Tad, pone profesoriau, neatrodo, kad Jūsų tvirtinimas, jog Dievas mirė, būtų teisingas ir pagrįstas faktais”.

Nemažas skaičius klausytojų nelauktai pradėjo pritarianti ploti. Lektorius pradėjo nerimauti, dairytis. Tuomet priėjo netoli jo sėdėjęs moderatorius ir kažką jam pašnibždėjo. Prof. Altizer kukliai pasakė, kad studentai privalo eiti į kitas paskaitas, o aš turiu baigti kalbėjęs. Aš apgailestavau, kad man neleidžiama kalbėti, kad toksai elgesys nėra “fair play”. Paskubomis dar suspėjau užraukti savo kalbą posakiu:

“Jūsų pasirašytas Dievo mirties liudijimas nėra paremtas faktais, ką aš įrodžiau pateiktais daviniais. Todėl jis bevertis, suklustotas. Man belieka pranešti tą reikalą Universiteto Senatui ir prašyti, kad jis padarytų atitinkamas išvadas”.

Daug studentų smarkiai plojo. Mudu šaudančiai žiūrėjome viens į kitą. Altizer su savo palydovu išėjo. Pro visas duris pasipylė studentai. Greitai mane apsupo 20-30 studentų. Daugis jų buvo mergaitės. Kai kurios ašarojo ir susijaudinusiai kalbėjo: “Kaip gera, kad Jūs čia atėjote. Negalvokite, kad mes čia susirinkome dėl to, kad pritariame prof. Altizeriui. Anaipol. Daugis čia atvykusių studentų nesutinka su jo skelbiamu šūkiu “Dievas miręs”. Tai didelė neteisybė. Didelė žala. Mes norėjome prieštarauti jo kalbai. Bet mes nesame pasiruošę ir nepajėgiame su juo ginčytis. Kaip gerai, kad Dievas Jūs čia atsiuntė. Jūs savo kalba išreiškėte daugelio mūsų galvojimą ir nuotaikas. Mes Jums dėkingi”.

Jie klausė manęs, kas aš esu. Aš nepasiskiačiau. Gal be reikalo. Patariau daugiau domėtis pasaulėžvalginėmis problemoms ir palinkėjau ištvėmės ir kovingumo. Ir išsiskyrėme.

ATSAKYMAS

Jau atėjo laikas atsakyti į “L. L.” redaktoriaus klausimą, kaip paveikė mane frazė “Dievas yra miręs”. Dabar ji nepadarė jokio įspūdžio. Pagalvojau, kad tai Madison Avenue reklamavimo pobūdžio antraštė. Nieko kito. Tačiau žodžius “Dievas miręs, Dievo nėra” — jei neklystu — pirmą kartą išgirdau beveik prieš kapą metų. Tuomet išgyvenau sunkią, bauginančią nuotaiką. Pasidarė aplink tamsa. Pasi-girdo kažkoks sunkių juodų sparnų vasnojimas. Nemokėdamas Dievo apginti, jaučiausi nusikaltęs, lyg dalyvavęs Dievo sunaikinime. Tačiau ilgainiui pavyko tą baimės ir kaltumo

jausmą iš savęs išstumti, išgyventi. Ir nuo to laiko aš pradėjau ginkluotis, kad, reikalui esant, mano Dievą apginčiau...

“Nihil novum sub sole” (nieko naujo po saule). Rodos, psalmėje 13-14 yra pasakyta: “Neišmintingasis tarė savo širdyje: Tikrai Dievo nėra”. Ateizmą randame graikų filosofijoje.

O žinomas Lukrecijus savo veikale “De rerum natura” atmeta Dievą ir religiją. Prancūzų enciklopedistai labai sustiprino tą pažiūrą.

Auguste Comte paskelbė Dievą mirus ir pranašavo: “Esu įsitikinęs, kad prieš 1860 m. aš skelbsiu pozityvizmą Notre Dame de Paris katedroje, nes tai tikra ir pilnutinė religija”. Karlui Marksui priskiriamas populiarus posakis: “Religija liaudies opiumas”. Bet jam priklauso ir toksai teigimas: “Dievo idėja yra keratinis akmuo ydingos visuomenės. Ji turi būti sunaikinta. Tikros šaknys laisvės, lygybės ir kultūros yra ateizmas”. Panašiai kalba S. Freudas: “Žmogus, išsilaisvinęs iš religijos, suras galimybę susikurti normalų ir pilnutinį gyvenimą” (The Future of Illusion). Feuerbachas, Stirneris, Dovidas Strauss ejo tuo pačiu minčių vieškeliu.

Galop Nietzsche beveik prieš šimtą metų ištarė “Dievas miręs”. Rasi, pasibaisėdamas, jis nenorėjo jų pats ištarti, bet idėjo juos į lūpas bepročio, einančio dieną su žiburiu ir kartojančio “Dievas miręs. Mes jį nužudėme”... Baisus, tragiškas sutapimas... Nietzsche praleido savo gyvenimo paskutinius 12 metų beprotnamyje.

Komunistinei santvarkai išvirtinus Rusijoje, tokie šūkiai užliejo visą kraštą. Juos lydėjo atitinkami darbai. Kovingi bedieviai (voinstvennija bezbožnikl) užpuldinėjo bažnyčias, trukdė pamaldas, šventvagiškai naikino ir niekino relikvijas, šventųjų paveikslus. Valdžia atėmė iš bažnyčių visas per ilgus amžius tikinčiųjų suaukotas brangenybes, o Čeką pripildė priverčiamojo darbo stovyklas vyskupais, kunigais, tikinčiaisiais. Smurtiškas tikinčiųjų persekiojimas trunka iki šiandien anapus Geležinės uždangos ir Raudonojoje Kinijoje.

Tiek ateistinės medžiagos ir per tokį ilgą laikotarpį absorbavęs, tapau imunizuotas prieš ūminius ir lėtinius (chroniškus) antideitus. Tad ir dabartinės generacijos dalies šūkiai “Dievas yra miręs... Aleliuja” nedaro didesnio įspūdžio, tik išryškina joje stoką žmogiškos savivarbos... Argi galima kitaip pavadinti laukinių padermių šūkavimus ir džiungliškus šokinėjimus aplink tariamai mirusio Dievo kapą, Dievo, kuris buvo kelis tūkstančius metų garbinamas kraujo aukomis, maldomis, himnais, muzika, menu. Kaip suskurstų žmogaus

kultūros tūris ir žavesys, jei iš jos būtų išimti religinio pobūdžio meno kūriniai ir architektūriniai paminklai. Ką ras ateities archeologai, betirinėdami dabartinio amžiaus civilizacijos griuvėsius? Požemiuose plieninius silosus brandulinėms bomboms ir seifus auksui ir brangenybėms saugoti. Pildosi Mefisto trankus džiūgavimas: žmogaus padermė žemėje garbina šventą stabą — Auksinį Jautį... Atrodo keista, kad dabar Dievo idėją griauja ne gamtos mokslų disciplinos, bet teologai. Mokslas per paskutinius dešimtmečius nesurado nieko priešingo tikėjimui. Vis labiau tampa akivaizdu, kad mokslas ir tikėjimas išteka iš to pat žiniojos šaltinio. Būtų klauniškas paradoksas, jei tikėjimo problemas pradėtų matuoti mikromilimetrais ir sverti mikromiligramais, o brandolinių reakcijų vyksmą aiškintų Švč. Trejybės dogma arba Tomo Akviniečio Summa nuostatais!

Radikalioji teologija bando įterpti ateistišką matympunktį krikščionybėje. Keista, kad tos rūšies teologai nužudo Dievą, bet norėdami visgi pasilikti teologais, kuria radikalia, ateistinę teologiją, nors jai tinkamiausias būdvardis būtų „absurdiška“. Nesąmonė, nepagrįsta hipotezė, išreikšta XX-ojo amžiaus gale, nėra ir negali būti nė vertingesnė, nė teisingesnė už tiesą, išreikštą V-ajame, X-ajame ar XV-ajame šimtetyje! Kaip Newtono dėsniai nesensta, kaip Einšteino lygtis $E = m \times C^2$ galiojo, nors ji nebuvo žinoma, ir tebegalioja dabar, ją išreiškus algebriniais simboliais. Ir Kristaus do- riniai pradai nė sensta, nė jaunėja, nes yra amžini. Kristaus paskelbti idealai — meilė žmogaus žmogui, laisvė, apvaldyta meile kitam žmogui ir visam pasauliui, skatina eiti, nors ir vingiuota linija, į Omegos kalno viršūnę, išsi- skleisti į Dievžmogį.

Mitologišką Prometėją poetai garbina už tai, kad jis pagrobė iš Olimpo dievų ugnį ir uždegė ją žmogaus namų židinyje. Tai atidarė vartus technologinei revoliucijai, sukūrusiai medžiaginę gerovę. Tačiau daug daugiau turėtų būti šlovinamas Tas, kuris atnešė į šį pasaulį Meilę, mirė už ją ir paliko ją gyventi mūsų. Jis yra pradas žmogaus dvasinės ir dorinės revoliucijos.

UŽBAIGAI

Mano asmeninė reakcija, dabar tą senobinį šūkį išgirdus, buvo nerimastis ir pasipiktinimas, ne tais, kurie ją skelbia, bet klausytojų, ypač tikinčiųjų pilotišku neutralumu, primenančiu apaštalo Petro naktinį Kristaus atsižadėjimą. Tačiau, atrodo, kad tokiai elgsenai kaž-

kodėl norima pritarti. „Laiškų Lietuviams“

1967 m. sausio numeryje skaitome tokias mintis: „Gyvasis Dievas negali būti pražudytas žmonių, sakančių, kad jis miręs — lygiai taip pat, kaip jam apginti nereikia žmonių, teigiančių, kad jis gyvas. Juk tikrovė negali būti pažeidžiama ideologinių debatų apie tikrovę“ (cit. „Christian Century“, 1965. XII. 1; žr. redakcijos pastabą šio straipsnio gale). Tasai teigimas yra gerai išdientas ir logiškai teisingas, bet realybėje jis klaidingas, paraližuojantis asmens dvasinį aktyvumą. Argi galima sutikti su mintimi „lygiai taip pat... jam apginti nereikia žmonių, teigiančių, kad jis gyvas“. Akivaizdu, kad Dievo esimo nenulems jokios teorijos ir įvairūs ginčai. Jie nepakeis tikrovės. Tačiau teorijos kuriamos ir ginčai vedami žmonių ir su žmonėmis. Šiais laikais neteisybė net moksle ir ypač mokslo populiarizacijoje taip dažnai kartojama, kad yra svarbi mūsų pareiga nuolat priminti teisybę. Negalima užmiršti, kad yra įsikūrusių organizacijų ateizmas, antikrikščionišką ideologiją skelbti ir skleisti tos rūšies, dažnai pseudomokslinę literatūrą. Todėl nereikia nustebti, kad žmonės, svyruojantys savo įsitikinimuose patenka į jų įtaką ir neretai apsisprendžia prieš Dievą. Ne tik vaiko sąmonė, bet kartais jaunuolio ir net užaugusio kai kurios sąmonės erdvės yra „tabula rasa“ (tuščia lenta). Moderni propaganda vykdoma labai rafinuotais būdais. Surastus sąmonėje baltus lopus užpildo greitai savo medžiaga. Dabar vyksta neatiadi idėjų kova už žmogaus sielą. Tad teisingų idėjų plėtrai ir gaivinimui reikalinga žmonių, skelbiančių jas, vykdančių jas ir skleidžiančių jų spinduliavimą. Aiman, krikščionys yra netekę idėjinio pilnumo ir pasaulėžvalginio veržlumo. Gal jie palūžo, o gal ilsisi, besigėrėdami pergalės laurais praeityje?

Gyvoje kultūroje, gyvoje visuomenėje krikščionių toksai idėjinis sustingimas yra žalingas ir jiems patiems ir aplinkai... Asmens gyvam tikėjimui, kaip ir tautos nepriklausomybei, būtinas nuolatinis budėjimas. Ar mes galime užmiršti egzistenciniu nerimu alsuojančius Paskalio žodžius: „Jėzus kentės iki pasaulio pabaigos: negalima tad tą visą laiką miegoti“.

Redakcijos pastaba apie minimą „Christian Century“ citatą („L. L.“, 1967 m., sausis, 9 psl.): Tenka pastebėti, kad toje citatoje aiškiai ir stipriai patvirtinamas absoliutus Dievo buvimas, nepriklausęs nei nuo žmonių neigimo, nei nuo jų teigimo. Kitais žodžiais tariant, tikėsi ar netikėsi, neigsi ar ginsi, vis vien Dievas yra... To fakto tvirtinimas



NUOŽMIEJI IR NUŽMOGINTIEJI

Jeigu knygą galima pavadinti siaubinga, tai jokiai kitai šis epitetas geriau netinka, kaip „Nudažytam paukščiui“ (Jerzy Kosinsky, „The Painted Bird“, Pocket Cardinal Edition). Ji siaubinga ne literatūrinio menkumo prasme, bet pačios sąvokos tragiška pilnatim. Šią knygą skaitant, leidiesi žemyn vis labiau smaugiančiais ratais į siaubą, į šakotus ir beviltiškai klaidžius jo požemius, ir jeigu paskutiniai knygos lapai nešvystelėtų silpna, bekraščiai tolina dienos šviesa, ta kelionė niekuo nesiskirtų nuo Dantės „Inferno“.

„Nudažyto paukščio“ autorius, Jerzy Kosinski, jaunas ir su šia knyga pagarsėjęs lenkas, išaugęs Antrojo pasaulinio karo sukury ir su-brendęs jo paliktuose fiziniuose bei dvasiniuose griuvėsiuose. Giliai išgyventas laikotarpis padeda autoriui dviem šimtais puslapių, neaprašant nė vieno kautynių, pasakyti dabarties skaitytojui, anot „New York Herald Tribune“, viską, ką turėtumėm, ir daugiau, negu norėtumėm žinoti apie Antrąjį pasaulinį karą.

Pagrindinis „Nudažyto paukščio“ veikėjas —

yra toks stiprus, kad praktiška išvada seka: tad yra būtina Dievu tikėti, jį pripažinti ir liudyti.

Deja, dr. D. Jasaičio dėmesys nukrypsta ir, sakytume, netiksliai nuslysta į citatos visiškai neužsimintą sritį. Pati gi citata kalba ne apie Dievo išpažinimo svarbą arba nesvarbą, bet apie Dievo buvimo nepriklausomumą nuo žmonių neigimo ar teigimo. Todėl tenka apgailestauti, kad dr. Jasaitis neparemtai sako, jog tos citatos teigimas yra "klaidingas, paralyžuojantis asmens dvasinį aktyvumą". Priešingai, citatos tvirtas teigimas apie absoliutų Dievo buvimo faktą kaip tik labiausiai grindžia ir įkvepia "asmens dvasinį aktyvumą" tikrai esantį Dievą liudyti.

Šiaip pilnai sutinkame su dr. D. Jasaičio stipriu pasisakymu už uolų Dievo buvimo liudijimą.

bevardis berniukas, 1939 metų rudenį tėvų išsiųstas į tolimą Lenkijos užkampį, kad būtų apsaugotas nuo bombardavimų ir išsaugotas nuo nacių žiaurumų. Tačiau karo ir okupacijos įvykiai sumaišo visus gerų norų planus. Tėvai praranda kontaktą su žmogumi, kuris jų sūnų išvežė į tolimą kaimą. Ir tuo pačiu — sūnų. Tuo tarpu moteris, kurios namuose valkas turėjo praleisti karo audrą, miršta. Palikęs be globos, berniukas klajoja iš kaimo į kaimą, ieškodamas maisto ir žmonių. Maisto jis randa tik nuogruožas, bet vietoje žmonių — baisaus skurdo ir prietarų prarajoj nugrimzdusias būtybes, kurių tamsumas apstulbina lakiausia vaizduotę. Tad šio karo pamestinuko gyvenimas nuo 1939 m. iki 1944 m. ir sudaro „Nudažyto paukščio“ knygą.

Tuos penkis metus pavadinti gyvenimu būtų neteisinga. Tai iš tikrųjų vis intensyvejesantis siaubas, perleistas per vaiko akis. Jis atsispindi jose ne tik sužalotų kūnų, bet ypač iškraipytų, merdinčių sielų paveikslais. Sielų, kurios nuo pat savo buvimo pradžios, lyg daigai sruatų duobėje, negalėjo prasimušt į šviesą. Šią knygą skaitant, labai giliai sukrečia faktas, kad nužmoginti ir nužmogėję žmonės randami ne nacių kacetuose, ne SS batalionuose, bet ramiose pamiškių bei pabalių kaimeliuose.

Tų kaimelių gyvenimas nepakitęs, tur būt, nuo žalvario amžiaus: kiekvienas jų turi kelio-lika gyventojų, būrį peralkuslų šunų, kelias nusususias karves ar ožkas ir burtininkę-raganą, kuri „gydo“ visas ligas, pranašauja ateitį, „duoda“ arba „atima“ karvių pieną, „užkeikia“ bei „atkeikla“. Po burtininkės, kurios visi nenkenčia ir visi šventai bijo, tų kaimelių hierarchijoj stovi „turtuolis“ (turįs vieną karvę ar vienu hektaru daugiau). Jo neginčijama privilegija yra savo reikalams nuodugnai išnaudoti savo kaimyną.

Krikščionybė, oficialiai atėjusi į tą kraštą beveik prieš 1000 metų, tepaliko tuose kaime-liuose tik vieną ženklą — persižegnojimą, kurį



kaimiečiai vartoja burdami, išsigandę, ar reta proga pasiekę bažnyčią. Artimo meilė, spauda ir mokykla — negirdėti ir nepageidaujami dalykai. Totali ignorancija, žvėriškas brutalumas, skurdas ir prietariai — tų žmonių gyvenimo būdas. Vieninteliai šios monotonijos „paįvairinimai“ — okupantai vokiečiai, degina kaimus už neatiduotas pyliavas; iš mirtininkų traukinio pabėgę žydai, kuriuos už konservų skardinę kaimiečiai grąžina esesninkams; gyvuliškas gašlumo patenkinimas ir pagaliau — pamestinukas iš miesto. Tą galima mušti, kada nori, kiek nori ir kaip nori, tik nereikia žiūrėti į akis.

Nes pamestinukas — „čigonas“ (jo plaukai juodi!) ir turi „piktą akį“.

Tokioje tad aplinkoje auga inteligentų tėvų sūnus, neva „apsaugotas“ nuo karo žiaurumų. Iš tikrųjų, skaitant atrodo, kad nacių kacete tam vaikui mirti būtų buvę žymiai lengviau, negu gyventi tuose Dievo ir pasaulio užmirštuose kaimuose. Visa, ką jis ten pamato, patiria ir sužino, yra nuoga, šlykščiausiomis dvasios žaizdomis aptekusi žmogaus mizerija. Ji per daug klaiki, kad tik pasišlykštėtumei, per daug absoliuti ir beviltiška, kad neišsigastumei, per daug nužmoginanti, kad nepasigailėtumei.

Lapas po lapo seki tą vaiką nuo žiaurumo prie žiaurumo, nuo klaikumos prie klaikumos ir pasibaisėjęs matai, kaip palaipsniui toks gyvenimas užspaudžia sunkiai išdildomą Blogio antspaudą ant jaunos sielos. Štai, knygai baigiantis, jau 11-kos metų vyriausio veikėjo filosofija:

„Staiga supratau, ką reiškia posakis „jis velniui tarnauja“. Tai tie, kurie turi galingą aistrą neapkęsti, keršyti ir kankinti, gauna iš Piktojo didžiausią užmokestį. Kuo daugiau žmonių nekęsi, nuskriausi, nužudysi, tuo didesne sėkme apdovanos tavo Velnias. Man dabar pasidarė aišku, kodėl vokiečiams viskas sekėsi: jie buvo pardavę sielas Velniui. Ir aš pykau ant savęs, kad taip ilgai neišsiaiškinau šios gyvenimo taisyklės...“

Kalbėt apie „Nudažytą paukštį“ sąvokomis „gera“, „gražu“, negalima. Tai pribloškianti, tai sukrečianti knyga apie žmogaus nuopuolį makabriškame karo metų fone. Nors čia nenukrinta nė viena bomba, bet... žmogus žmogui — vilkas ne tik fronte.

Šią knygą užvertus, ilgai pasilieka slegianti mintis, kad nei naciai, nei komunistai nebuvo tos klaikios minėtų kaimiečių mizerijos priežastimi. „Nudažyto paukščio“ žmonės nežmo-



KADA GALI SAVO TĖVŲ NEKLAUSYTI!

GINTARĖ IVAŠKIENĖ

Ar absoliučiai visada reikia tėvų klausyti? Nors ir kaip norėtusi atsakyti, kad jų klausyti reikia visada, tačiau beveik nejučiomis kyla kartais tokie klausimai: O jeigu tėtis tave vestųsi krautuvės apiplėšti? O jei mama siūlytų tau pirktis per giliai iškirptą suknelę? O jei tėvelis tau piltų degtinės stikliuką? O jei mamytė lieptų pasilaikyti per didelę gražą?... Tada?... Tada — ak, bet kiek jūsų turi krautuves plėšiančių — ir dar vaikus kartu besivedančių — tėvų; kiek motinų, siūlančių jums per giliai iškirptas sukneles? Juk tai retenybė... Ir kaip ten su ta gražą? Retkarčiais gal kam ir gali taip ar panašiai pasitaikyti... Taigi, retkarčiais — ir tik tada, kai tėvai tikrai verčia daryti ką

nors nedoro, kenksmingo tau pačiam ar kitiems — tada tau galima ar net reikia jų nepaklausyti. Kitais atvejais tu jų “gali” nepaklausyti tik tada, kai... kai tu jų nei trupučiuko nemyli.

JEI TĖVU NEMYLI

Jei nesi nei kiek dėkingas už visus tuos metus, kai buvai mažas ir be jų globos nei žingsnio žengti negalėjai, jei visiškai nesirūpini, kiek kančios tavo nepaklausymas gali jiems atnešti, tada tai tu “gali” jų neklausyti...

Bet ar tu būsi laimingas taip padaręs? Gal tik tą pirmąjį momentą apsidžiaugsi: “Ot, ir parodžiau vieną kartą, kad aš jau nebe vaikas!” Tačiau praeis pusvalandis, praeis valan-

niškam gyvenimui prieš šimtmečius pasmerkę jų pačių valdovai ir vadai, niekada nesupratę “noblesse oblige” Išminties, kad šviesa ne sau, bet tamsai turi šviesti...

Trumpasakiau, be pretenzijų ir įmantrumų stiliumi J. Kosinskis išsako stingdantį siaubą, nukratantį šlykštumą ar pasigailėtiną kvailumą. Jis piešia žmones, jų veiksmus ir jų žemę plačiais, rūsčiais, nedylančiais bruožais, kurie staiga sminga gilyn, išsprogdami aštriais dygliais, šukėmis, erškėčiais... Kosinskio žmogus atkakliai ieško žmogaus. Išsiilgęs jis veržiasi artyn, kaip tas paukštininko margai nudažytas varnas į juodų varnų būrį, kad ten būtų mirtinai užkapotas; kad būtų atstumtas, nuviltas, sužeistas, atmetas ir... pradėtų ieškojimą iš naujo. Gal dėl to “Nudažytas paukštis” yra viltinga knyga, nežiūrint, kad žmogus čia apkal-

tinamas ir nuteisiamas, nes jo nuožmumui nebegalima surast švelninančių aplinkybių.

“Nudažytas paukštis” yra per daug siaubinga knyga, kad norėtusi rekomenduoti skaitymui. Tačiau jos siaubas — tai chirurgo peilis, skrodžiantis dabarties žmogaus votis. Tą skrodimą reikia pamatyti, kad, civilizacijos aukštumų apsvaiginti ir siekdami mėnulio, supratumėm rūsčią tiesą, jog žemėje — vis dar ledynų gadynė, vis dar žvėries teisė.

Nijolė Jankutė

Nijolė Jankutė-Užubalienė šį rudenį įsijungė į “Laišku Lietuviams” redakcini kolektyvą, sutikdama vesti knygų recenzijų skyrių “Raidžių rinktinės”. Neseniai nauja knygele “Kaip Algiukas vėjo ieškojo” praturtino negausią vaikų literatūrą išeivijoje.

da. Tu pradėsi jaustis jau nebe taip triumfuojančiai. Darysis neramu, kažkaip lyg baisu, lyg gaila. Lyg pikta. Ant ko?... Ant savęs paties, ant jų, ant visko.

Šis jausmas, kurį tu pajunti nepaklausęs tėvų, yra kaip tik tavo suaugimo pažymys. Tai kalba tavo sąžinė. Paties Dievo duotas tavo vidaus balsas. Jis greičiau užaugo, nei tavo jausmai. Giliai viduje tu žinai, kas yra gera ir kas bloga. Ir iš ten tau sako, kad šį sykį negerai padarei. Išgirk tą balsą. Įsiklausyk į jį ir pagalvok: Ar tikrai protingai padariau, nepaklausydamas tėvų? Ar tikrai pasijutau didesnis, gesnis? Ar jų nepaklausydamas pasidariau savarankiškesnis?

Ir pamatysi, kad nepaklausymas nėra laisvė. Nepaklausymas neatneša nei laimės, nei džiaugsmo.

PAKLAUSK SAVĘS AR TĖVU

Kad nesi jaustum priešingas tėvų patarimui, įprask ramiai jų išklausti. Išklauses patarimo ar pamokymo, stenkis rainiai pagalvoti. Bandyk protu suprasti, kodėl tėveliai tau taip sako ar liepia, kodėl jie nori, kad tu taip ar anaip padarytum.

Iš pradžių bus sunku. Bus sunku suprasti, kodėl liepia užsivilkti megztinį, kai tau nešalta, kodėl šiuo metu negali pas draugus eiti, kodėl būtinai dešimtą ar vienuoliką valandą turi namo sugrįžti. Kodėl? Kodėl?

Tą klausimą gali nevien savęs paklausti. Paklausk jo ir tėvelių, o neatkirsk tuoj: "Nesivilksiu megztinio,... man nešalta." Vietoj to gali ramiai paklausti: "Bet kodėl reikia megztinio, mama? Juk man dabar visai nešalta". Ir pamatysi, kad tada ir ji pagalvos. Matai, kartais, besikubėdami, tėveliai duoda "automatišką" įsakymą. O kai tu paklausi — kodėl, tada ir mama pagalvos, ar tikrai dabar to megztinio reikia. Ir, jei yra šilčiau, negu ji manė, pakeis savo nuomonę. Arba, jei ji žino, kad tu žadi ilgai negrįžti, patars, kad geriau megztinį pasiimtum dabar, nes jo prireiks vėliau vakare.

Tokiu būdu įprasi klausti klausimus ir ieškoti atsakymų. Bandydamas ir iš tėvų pusės į situaciją pažiūrėti, tu įprasi pats daryti teisingus sprendimus. Tėveliai pastebės, kad tu jau ir pats ar pati gali protingai nutarti. Tada ir jiems nereikės taip dažnai tavęs mokyti.

JUO LABIAU BRĖSI

Tėveliams irgi nepatinka tau kas žingsnis patarinėti. Ypač jei tai priveda prie barimosi. Žinok, kad ir jiems kartais būtų daug maloniau tavęs visai "neliesti", kad namuose būtų mažiau susierzinimo.

Tačiau tu žinai ketvirtąjį Dievo įsakymą: "Gerbk savo tėvą ir motiną". Tau tas įsakymas kaip tik tai ir reiškia. Ir tavo tėveliams jis turi prasmę. Ketvirtasis Dievo įsakymas juos įpareigoja savo geru pavyzdžiu ir pamokymais vesti tave į gera. Auklėti tave taip, kad jaustum meilę ir Dievui, ir artimui. Kad visuomet būtum doras, visiems teisingas ir paslaugus. Tą vykdydami, tėveliai tau padeda susidaryti tvirtą gėrio ir blogio supratimą. Jie stengiasi tave taip išauklėti, kad tu turėtum pakankamai valios daryti tai, kas gal nemalonu, bet teisinga.

Ar tavo tėveliai tą jiems Dievo užduotą pareigą gerai atliks, ar ne, priklausys ir nuo tavęs. Todėl stenkis neapsunkinti jiems šio darbo. Jie bando tave suprasti, prie tavęs gražiuoju prieiti. Bet jiems tai labai sunku, jei jie nėra nei profesionalai psichologai, nei mokytojai. Tavo tėveliai irgi buvo jauni. Jie jau pasimokė daug ko iš savo klaidų ir gyvenimo. Jie nori tave apsaugoti nuo daug bereikalingai nemalonių situacijų, kurios pasitaiko, kai jaunuolis nepaklauso tėvų.

Padėk tėveliams įvykdyti tai, ką jie iš vidaus jaučia ir ko Dievas iš jų nori. Visa tai yra daroma dėl tavo paties gero. Gal dabar to dar nejauti ir nesupranti. Bet juo labiau bręsi, tuo geriau suprasi.

SAVARANKIŠKUMO PAŽYMYS

Ar kada nors bus galima tėvų nebeklausti? Argi taip visą laiką, iki pat senatvės, turėsi daryti tai, ką tau kiti liepia?

Žinoma, kad ne. Kai būsi suaugęs, tu išklausi savo tėvų patarimų, tačiau nebūtinai turėsi juos vykdyti. Tada pats nuspręsi ką daryti. Ir jei tavo sprendimas nebus teisingas, teks tau pačiam priimti jo pasėkas.

Klausti tėvų patarimų nėra vaikiškas dalykas. Ir suaugę žmonės atsiklausia savo tėvų, ar profesionalų, ar šiaip patyrusių žmonių. Sveikatos reikalais kreipiamės į gydytoją; ekonominiais — į ekonomistą; dvasiniais — į kunigą ar psichiatrą, ir t. t.

Mokėjimas pasinaudoti kitų duodamais patarimais yra suaugusio ir savarankiško žmogaus pažymys. Atmink — tas elgiasi tikrai vaikiškai, kas neklauso patarimo ar pamokymo vien todėl, kad jį duoda tėvai.

Tik priimdamas ir persvarstydamas tėvų ir auklėtojų patarimus, užaugs tikrai savarankišku žmogumi.

Įdomu ir naudinga dar paskaityti, ką suaugusi duktė rašo apie savo "baisių baisiausių" motiną šio "L. L." nr. 385 psl. — Red.



BAISIŲ BAISIAUSIA MOTINA

Katalikų savaitraštyje "Our Sunday Visitor" buvo atspausdintas Bobbie Pingaro (čia pastebėtina, kad tai moteris — Pr. Al.) rašinys, užvardintas "The Meanest Mother" (Žiauriausia Motina). Autorė maždaug taip pasakoja apie savo motiną:

Esą, aš turėjau atmintiniausią motiną visame pasaulyje. Kai kiti vaikai valgė saldinius pusryčiams, aš privalėjau valgyti avižinius dribsnius, kiaušinius ir paskrudintą tostą. Kada kiti užkandžiams smaguriavosi saldainiais, užsigerdami "coke", aš turėjau valgyti sumuštinius. Jūs jau galite atspėti: aš ir vakarienės metu turėjau būti kitoks, kaip kiti vaikai.

Tik vienas dalykas mane džiugino — kad kentėjau tas kančias ne viena: kartu vargo sesuo ir du broliai.

Motina, esą, norėjusi žinoti, kur jos vaikai randasi ir ką jie veikia. O įsivaizduokite, girdi, tokius atvejus, kai mes panorėdavom prisijungti prie vaikų visokiausių "gengių". Ji visad norėjusi žinoti, kas mūsų draugai, ką jie ir ką mes veikiame, kur esame. Jeigu, esą, pasižadėdavom grįžti už valandos, turėdavom namuose būti 50 minučių arba jau lygiai valandai praėjus, tik jokių būdu nė minutės vėliau. Man, girdi — net gėda prisipažinti — neišpildžius motinos įsakymo ar nurodymo, ji išperdavo mums kailį. Tėvo diržas, esą, dažniau buvęs naudojamas mūsų sėdynėm išplakti, negu tėvo kelnėms prilaukyti...

Ar jūs, girdi, galite įsivaizduoti tokią padėtį, kada vaikui išlupamas kailis? Ir už ką? Vien tik už nepaklusnumą. Pagaliau, ir jūs gal suprantate, kokia buvo mano motina.

Mes privalėjom dėvėti švarius drabužius ir maudytis vonioj, kai tuo tarpu kiti vaikai nešiodavo tuos pačius drabužius dienų dienas, o apie vonią jiems nė pagalvot nereikėdavo. Pagaliau, įžeidimą iš motinos patirdavom aukščiausiam laipsny tada, kai ji, taupydama pinigų, drabužius mums siūdavo pati. Kodėl, o ko-

dėl mes privalėjome turėti tokią motiną, kuri mus darė keistuolius prieš kitus draugus?

Baisiausias reikalas dar nepasakytas: mes turėjome eiti į lovą kasdien 9 val. vakaro, o keltis — 8 val. ryto. Mes negalėjome miegoti iki pietų, kaip kad mūsų draugai darydavo. Kada mūsų draugai dar ramiai sapnus sapnuodavo, mūsų motina naudodavo prieš mus "vaikų darbo" įstatymą: mes privalėjome plauti lėkštes, tvarkyti lovas ir atlikti visą eilę kitokių baisių darbų. Aš galvoju, kad ji naktimis planuodama nemiegodavo, kaip ir ką išradus, kad vaikams neleidus pabūti be darbo.

Iš mūsų ji reikalaudavo visur ir visada sakyti tik tiesą, tuo tarpu kai kiti mūsų draugai meluodavo, kiek norėdavo...

Kai jau buvome paaugliai, motina tapo dar budresnė. Mūsų gyvenimas pasidarė dar daugiau nebepakeliamas. Niekas prie mūsų namų negalėjo birbinti automobilio signalo, kad mes lėktume pasivažinėti su draugais. Jeigu tekdavo praleisti ilgesnį laiką vakare su savo drauge, ji pasitikrindavo, ar tikrai pas ją buvau. Niekad aš neturėjau progos (kaip kitos mano draugės) išdumti kur nors į Meksiką kurį laiką pavasaroti ir ten susitikti su koku nors berniuku. Dar pamiršau priminti, kad kai mano draugės, turėdamos 12-13 metų, jau stodavusios pasimatymus su "boyfriendais", mano senamadė motina neleidusi man to daryti ligi 15-16 metų amžiaus. Ir tai — susitikimai su berniukais buvę galimi, maždaug, du kartu per metus.

Metams bėgant, dalykai truputį pagerėjo. Nors ir tai — mes negalėdavom tysoti lovoj, sakydami motinai, jog sergam, kaip kad kiti vaikai darė, nenorėdami eiti į mokyklą. Mūsų pažymėjimai turėjo būti visad vienos spalvos

— su juodais pažymiais — bent patenkinami, kai tuo tarpu draugų pažymėjimus mirguliusios ir kitos spalvos, rodančios suklupimus, pvz. raudona.

(nukelta į sekantį psl.)



PIJAUS XII

ARTIMIAUSIAS

BENDRADARBIS

Prisiminimai apie vieną įtakingiausių asmenų netolimoj praeity

BRONIUS KRISTANAVIČIUS, S. J.

Tur būt, nėra nei šimto lietuvių, pažinusių tėvą Robertą Leiberį, S. J., artimiausią, patikimiausią ir intymiausią Pijaus XII bendradarbį. Savo išore jis niekam neimponavo, nes buvo žemo ūgio, liesas, palinkęs į priekį ir labai varginamas dusulio. Bet kas jį pažino arčiau, tam jis darė didelį įspūdį.

Jo protas buvo atviras visom problemom. Nors savo prigimtimi jis buvo linkęs į istoriją ir, pabaigęs Berlyne studijas, ilgai bendradarbiavo su garsiuoju Bažnyčios istoriku Liudvig von Pastor, bet greitai susigaudydavo ir kituose klausimuose ir tuojau eidavo prie dalyko esmės. Kaipo mokslininkas, jis išleido knygą apie Inocento XI gyvenimą ir, rodos, paskutiniuosius du „Geschichte der Pápste“ tomus po Liudvig vos Pastor mirties. Tėv. Leiberis dės-

te Bažnyčios istoriją Valkenburgo kolegijoje ir Grigaliaus universitete Romoje.

Paklaustas, kaip jis susipažino su Piju XII, jis man taip atsakė: „Nuncijus Pacelli prašė manęs (spėju, kad per Bavarijos provincijolą, dabartinį kardinolą Bea) vieno darbo ir aš jam atlikau. Per vieną priėmimą nunciatūroje aš susipažinau su juo asmeniškai. Tada jis pakvietė mane kada nors jį aplankyti. Bet aš maniau, kad tai yra įprastas Italų komplimentas, ir nėjau. Tačiau vaikščiodamas taip vadinamame „Anglų Parke“ vėl jį susitikau, o jis antrą kartą pakvietė mane į nunciatūrą. Tuokart, žinoma, atsisakyti negalėjau. Kai jį aplankiau, jis pavedė kitą darbą. Paskui tų darbų atsirado vis daugiau ir daugiau, kol galų gale provincijolas, prašomas nuncijaus, pavedė mane jo

Galų gale mes baigėm aukštesniąją mokyklą. Išleistuvėse dalyvavo ir mūsų motina. Per tą visą mokymosi laiką nebuvo leista mums nė pagalvoti apie „karjerą“ pasilikti antriems metams, kai tuo tarpu mūsų draugai turėję laisviausią pasirinkimą...

Motina, girdi, buvusi aukščiausio atsilikimo pavyzdys. Iš visų jos vaikų du pasiekė aukštąjį mokslą, kiti — vidurinįjį. Niekas ir niekas nebuvęs areštuotas, divorsuotas ar draugų muštas. Abu mano broliai, atitarnavę kariuomenėj, esą dideli savo krašto patriotai. Ir ką, girdi, belieka už visą tai kaltinti, kad jų gyvenimą pa-

suko tokiais keliais, jei ne motiną?

Tačiau, girdi, tik pažiūrėkite, kiek per savo motiną mes nustojome. Mes niekad nemarširavome jokiam protestui, nedalyvavome jokiose riaušėse, nedeginome mobilizacijos kortelių, o taipogi nustojome gal net visą milijoną dalykų ir dar su vienu — visa ką mūsų draugai turėjo nuo pat mažens ligi šio laiko. Ji privertusi mus išaugti giliai tikinčiais ir Dievo bijančiais, išmokslintais ir sąžiningais suaugusiais žmonėmis...

Argi ne baisių baisiausia motina?...

Paruošė Pranas Alšėnas

dispozicijai". Tai buvo 1924 m. Miunchene.

Praėjus vieneriems metams, nuncijus Pacelli persikėlė į Berlyną, o 1929 m. — į Romą, žinoma, kartu su tėv. Leiberiu ir trim šv. Kryžiaus seselėms. Garsiausiaji jų yra motinėle Pascalina. Rašydamas jai praėjusių Kalėdų proga, prašiau pasveikinti tėv. Leiberį. Ji man atsakė, kad pas tėv. Leiberį užeisianti rytoj. Tai buvo paskutinis mano kontaktas su tuo garsiuoju jėzuitu, nes vasario 18 d. jis numirė.

SUSIPAŽINIMAS

Pirmą kartą pamačiau tėv. Leiberį Valkenburge, rodos, 1930 ar 1931 m. Jis skaitė paskaitą apie kokią tai konkordatą ir didžioje salėje nebuvo nė vienos laisvos vietos. Paskui 1941 m. apsigyvenau Grigaliaus universitete ketvirtame kambaryje nuo tėv. Leiberio. Žinojau, kad jis yra popiežiaus bendradarbis, bet nelindau jam į akis, nes jis turėjo savo rūpesčių, o aš savo. Bet kai patekau į popiežiaus komisiją šelpti karo pabėgėlius (Pontificią Commissione Assistenza Profughi), tuokart man, prieš išvažiuojant į Cesano Romano karo pabėgėlių stovyklą, tėv. Leiberis pasakė, kokią jurisdikciją man davė popiežius.

Pabėgėlių buvo apie 15.000, o jų vargų ir bėdų niekas negalėjo suskaičiuoti ir neskaitė. Visus jų prašymus perduodavau tėv. Otto Faller, S. J., komisijos vicepirmininkui. Keletą prašymų, adresuotų popiežiui perdaviau tėv. Leiberiui. Apsilankydamas Romoje, žinoma, papasakodavau jam ir apie baisią stovyklos padėtį. Bet jis nei kiek nesijaudindavo, nes iš kitų šaltinių girdėdavo dar baisesnių dalykų.

Kartą labai kantrų tėv. Leiberį išvedžiau iš kantrybės. Tai buvo, rodos, 1943 m. Vienas jaunas žydas, apsirengęs kunigo rūbais, slapstėsi Trasfigurazione klebonijoje. Toje parapijoje laikydavau Mišias kas sekmadienį. Žydas man pasiūlė 1.500.000 lyrų, jei išvaduočiau jo dėdę, suimtą vokiečių. Suradęs tėv. Leiberį universiteto skaitykloje, papasakojau apie tą nuotykį. T. Leiberis man gana aštriai atkirto: "Nekankinkite mane dėl tų žydų". Kai jam priminiau, kad čia ne pinigų, bet gyvybės klausimas, jis man ramiai atsakė, kad čia nieko negalima padaryti. S.S. daliniai suima net kiekvieną įtartą žmogų, praeinantį pro Torquato Tassa gatvės kalėjimą, kur sėdėjo ir tas turtingasis žydas. Tėv. Leiberis žinojo, apie ką kalbėjo, ir mokėdavo atskirti tiesą nuo melo ar gandų. Todėl Hochhutho priekaištas Pijui XII, kad jis savo tylą prisidėjęs prie žydų skerdynės, man atrodo esąs labai šlykštus šmeižtas. Jo vaidini-

me apie Pijų XII yra ir daugiau panašių šmeižtų.

Be to mažo incidento, kuris nesumažino, bet, atvirkščiai, padidino pagarbą tėv. Leiberiui, visuomet buvo malonu su juo kalbėti, juokauti ir bendradarbiauti. Jei jis, perkrautas darbais ir rūpesčiais, tik kartą buvo nekantrus, tuo niekas negali stebėtis. Bet reikia tikrai stebėtis, kad jis, tarnaudamas Pijui XII net 35 metus, ne kartą žiūrėjo giltinei į akis ir taip ilgai iš jos išsisuko.

Kartą apie 10 val. ryto užėjau pas tėv. Leiberį koku tai reikalu ir radau jį lovoje. Pamatęs, kad jis turi astmos priepuolį, paklausiau, ar jau valgė pusryčius. Jis man atsakė, kad ne. Tuokart nuėjau pas ligonių slaugytoją ir paprašiau, kad duotų tėv. Leiberiui pusryčius. Kadangi pats turėjau išvažiuoti, užėjau pas tėv. Leiberio kaimyną, papasakojau, ką mačiau, ir paprašiau mesti žvilgsnį į tėv. Leiberį. Kaimynas nei kiek nesistebėjo ir papasakojo kitą įvykį: "Kartą atlaikiau Mišias seselėms ir, grįždamas namo, pamačiau Piazza della Pilotta aikštėje rėpliojantį tėv. Leiberį. Tą rytą labai smarkiai lyjo ir tėv. Leiberis sukniubo prie universiteto laiptų. Aš įvilkau jį į namus ir, padedamas durininko, nunešiau jį į keltuvą. Dabartinis dusulio priepuolis yra, palyginant, menkas dalykas".

Kokios menkos sveikatos iš tiesų tėv. Leiberis buvo, sužinojau tik 1964 m. iš motinėlos Pascalinos laiško. Štai ką jį man rašė: "Šiomis dienomis (t. y. gruodžio mėn. pabaigoje) buvau ir pas tėv. Leiberį. Prieš keletą mėnesių jis turėjo mažą širdies priepuolį ir nebedrįsta keliauti. Bet jis dar dirba ir pasidarė ramesnis... Jis yra jau senas ir, kai aš pagalvoju, kaip jam mūsų šv. Tėvas jau keletą kartų suteikė generalinę absoliuciją, kai jis turėjo baisesius dusulio priepuolius ir mes manėme, kad jis mirs; bet štai kaip ilgai jis pragyveno Pijų XII".

Paklaustas, kaip jis gavo astmą, tėv. Leiberis man taip atsakė: "Karo metu nešiau sužeistą kareivį ir pradėjau dusti. Nuo to laiko ir gavau astmą".

RYŠIAI

Turint prieš akis tėv. Leiberio ligą, reikia stebėtis jo neišsemiamą energiją. Pas Pijų XII jis važiuodavo autobusu du kartu į dieną. Vatikano administracija, žinoma, jam būtų davusi automobilį, bet Jėzuitų Generolas to nenorėjo. Kartais nuveždavo jį į Vatikaną motinėlos Pascalinos šoferis, o vakarais parveždavo namo grafas Galeazzi, aukštas Vatikano pareigūnas.

Vakarieniodami dažnai kartu su tėv. Leiberiu, papasakodavome vienas kitam savo išpūdžius ir nuotykius. Kalbėdavau labai atvirai, kad jis, būdamas taip arti prie popiežiaus, turėtų gerą vaizdą, kas dedasi Italijoje. Pokarinis Italijos gyvenimas buvo tikras chaosas ir tik Alcide de Gasperiui tapus ministru pirminku pradėjo gerėti politinė ir ekonominė jos padėtis. Iš kelių tėv. Leiberio klausimų pastebėjau, kad mano informacijos pasiekia popiežių.

1945 m. pavasari pasikvietė mane prel. Ferdinando Baldelli, Pontificia Commissione Assistenza Profughi pirmininkas, ir padėjavo, kad kažkas nepalankiai žiūri į mūsų šelpimo darbą ir nori jį nutraukti. Ar aš negalėčiau įtikinti motinėle Pascalina, kad tas darbas yra būtinas? Aš, žinoma, mielai sutikau ir, nuėjęs pas ją, pakviečiau aplankyti artimiausią ir beveik visiškai sugriautą Aprilios miestelį. Už poros dienų ji man atsakė, kad popiežius to nenori. Tuokart nuėjau pas tėv. Leiberį ir pakviečiau jį. Jis, greičiausiai atsiklausęs popiežiaus, mielai sutiko.

Garsiausias Anzio-Nettuno kovas labai gražiai aprašo JAV karo korespondentas Wynford Vaughan-Thomas („Anzio“, Popular Library, N. Y. 1960). Sustojęs Aprilijos laukuose, parodyčiau T. Leiberiui bombų išartas dirvas. Jis ištarė tik vieną žodį: „Baisu“. Paskui, iškraunant maisto produktus Anzio vargšams, jis atkreipė mano dėmesį į nuskurusius vaikus, apspitusius mūsų sunkvežimį. Tuokart jam papasakojau apie vieną moterį, sutiktą Formijos mieste ir dėvinčią tik vyrišką palatą. Vienas jos sūnus dėvėjo kareivio švarką, kitas, matyt, tėvo rūbą. Sakiau, kad mačiau Fondi mieste mergaitę, turinčią tik trumpą sijonėlį ir brolio švarką. Nuo tos dienos niekas nebedarė kliūčių tęsti šelpimo darbą. Atvirkščiai, jis buvo žymiai išplėstas.

ITAKA

Žinojau, kad tėv. Leiberio sritis buvo politinis ir religinis Vokietijos gyvenimas, tačiau niekuomet neklausiau, ką iš tiesų jis veikia. Tik po tėv. Leiberio mirties sužinojau, kad jis paruošė popiežiui beveik visus laiškus Vokietijos vyskupams ir kad jis dalyvavo Vokietijos vyskupų pokalbiuose su popiežium. Visuose Bažnyčią ir Vokietiją liečiančiuose klausimuose jis buvo nepamainomas patarėjas. O tie santykiai buvo įtempti, kaip styga. Vieną kartą paklausiau tėv. Leiberio, ar negresia pavojus, kad vokiečiai išvežtų Pijų XII į Vokietiją. Jis

man atsakė kitu klausimu: „O ką jie jam padarys? Popiežius yra tam pasiruošęs“.

Kai nedidelis vokiečių būrelis ruošė atentatą prieš Hitlerį, norėdamas nuversti jo valdžią, vienas jų atstovas atvyko į Romą ir pradėjo derybas su anglais per Vatikaną. Tose derybose dalyvavo ir tėv. Leiberis. Vokiečiams užėmus Romą, jis sunaikino visus derybų dokumentus. Mirus Pijui XII, buvęs Anglijos ambasadorius prie Vatikano išgyrė popiežiaus drąsamą. To pagyrimo vertas ir tėv. Leiberis.

Vokiečiams šeimininkaujant Romoje, tėv. Leiberis Pijaus XII vardu turėjo vesti įvairias derybas su kariuomenės generaliniu štabu ir su Vokietijos ambasadorių. Pijus XII norėjo, kad Roma ir Gubijaus miestai būtų laikomi „atvirais“ miestais. Tuose miestuose negalėjo būti slepiama ar saugojama karo medžiaga. Tą privilegiją Pijus XII išgavo ne tik tiems dviems miestams, kur buvo daug karo pabėgėlių, bet ir 15 pabėgėlių stovyklų, esančių į šiaurę nuo Romos. Vokiečiai to susitarimo nesilaikė ir sąjungininkai du kartu bombardavo Romą. Tačiau stovyklų jie nelietė.

Kadangi aukštuose sluoksniuose buvo žinoma, kokią vietą užima tėv. Leiberis, neretai diplomatai, vyskupai ir kiti aukšti pareigūnai kreipdavosi ne į Valstybės Sekretoriatą, bet į jį. Porą kartų ir man teko pristatyti tėv. Leiberiui panašių pareigūnų.

Kalbant apie painiausius reikalus, tėv. Leiberis niekuomet nesijaudindavo, ir sprendavo gyvybinius klausimus kaip matematikos problemas. Norėdamas nušviesti kokį klausimą, jis statydavo kitą klausimą ir prieidavo prie dalyko tarsi iš visų pusių. Pasverti argumentus už ir prieš ir prieiti prie išmintingo sprendimo yra labai sunkus ir atsakingas dalykas, bet jis tos atsakomybės niekuomet nevengė ir padėjo popiežiui, kiek galėjo. Būdamas labai gilus ir teisingas žmogus, jis greitai įsijausdavo į kiekvieno žmogaus padėtį, ją vispusiškai permatydavo ir permatydavo.

Kartą paklausiau motinėle Pascalinos, kuriuo žmogum Pijus XII labiausiai pasitiki. Ji man tučtuojau atsakė, kad tėv. Leiberiu. „Kai niekas iš mūsų nedrįsta ką nors pasakyti popiežiui, mes paprašome tėv. Leiberio“, taip ji man prisipažino. Tie „mes“ buvo keturi popiežiaus patarėjai, būtent Don Carlo Pacelli, popiežiaus brolio sūnus, grafas Enrica Galeazzi, popiežiaus jaunystės draugas ir de facto Vatikano nuosavybės administratorius, motinėle Pascalina ir tėv. Leiberis. Popiežiui pavalgus vakariene, jie susirinkdavo vienoje salėje ir

pasidalindavo gautomis žiniomis, nuomonėmis ir informacijomis. Kartais tos nuomonės sutikdavo, kartais išsiskirdavo. Mano žiniomis, tėv. Leiberis tardavo paskutinį žodį. Štai vienas pavyzdys.

Kai trys archeologai atrado ir aprašė šv. Petro laidojimo vietą, jie norėjo įteikti pačiam šv. Tėvui savo mokslinį leidinį. Bet kažin kodėl popiežius nenorėjo jų priimti. Prof. Kirschbaum, vienas iš tų trijų archeologų, man sakė, kad popiežius tai padaręs grafui Galeazzi patariant. Kaip ten bebūtų, tėv. Leiberis vargo net dvi valandas, kol perkalbėjo Pijų XII ir visi mokslininkai buvo priimti audiencijoje. Po to sutikęs tėv. Leiberį, jam taip išsitariau: „Girdėjau, kad turėjote labai sunkią dieną“. Jis suprato mano aliuziją, atsiduso ir tarė: „Tikrai sunkią“. Dvi valandos yra ilgokas laikas tam, kuris karaliams, prezidentams ir kitiems aukščiausiems asmenims paprastai skiria apie 40 minučių.

Tarp Kalėdų ir Naujų Metų popiežius priimdavo Italijos didikus ir tardavo jiems savo žodį. Kartą tėv. Leiberis paklausė manęs, apie ką popiežius turėtų jiems kalbėti. „Tegul duoda jiems į kailį, kiek tik gali“, atsakiau tam geram žmogui, nes žinojau, kas dedasi ponų valdomose žemėse ir kaip jie buvo atitolę nuo socialinio Bažnyčios mokslo. Tačiau, kai vėliau paskaičiau popiežiaus kalbą, man pagailo didikų. Nesu niekur kitur girdėjęs tokio smarkaus pabarimo arba, geriau sakant, pasmerkimo, kaip anoji Pijaus XII kalba.

Kitą kartą tėv. Leiberis paklausė manęs, kokią temą popiežius turėtų pavesti gavėnios pamokslininkams. „Tegul jie kalba ne apie dangiškus migdolus, bet apie 10 Dievo įsakyimų“, patariau tėv. Leiberiui. Jis man nuoširdžiai pritarė. Pritarė ir popiežius. Skaityk, pavyzdžiui, didikų JAV sukčių ir plėšikų pavardes ir rasi, kad jos yra itališkos. Neveltui vokiečiai vadina italus „katalikiška vagių tauta“.

Kai sutikau tėv. Leiberį paskutinį kartą (1954 m. vasarą), jis paklausė mano nuomonės apie „Exsul Familia“ encikliką. Ta enciklika reguliuoja emigrantų pastoraciją ir parodo, kaip labai rūpėjo popiežiui visų tautų išeiviai. Trumpai jam atsakiau, kad enciklika turi vieną spragą, būtent joje nenumatytas atvejis, kur vietinių gyventojų yra daug, o tautiečių mažai. Ar gali, pavyzdžiui, vokietis kunigas pašvęsti visą savo laiką keliems šimtams tautiečių ir apleisti kelis tūkstančius nevokiečių? Tas atvejis galioja dažniausiai vienuoliams, vadovaujantiems parapijoms. Pvz. Montevideo lietu-

vių kolonija turi 3 kunigus, o tautiečių, lan-kančių bažnyčią, yra, palyginant, nedaug. Tokių dalykų pasitaiko ir JAV lietuvių kolonijose. Būtų labai neteisingas priekaištas kunigams, kad jie „nutaautina“ parapiją, kai de facto ne kunigai, bet pasauliečiai ją nutaautina savo nerangumu, nesusipratimu, susiskaldymu ir pan. Tėv. Leiberis tą padėtį gerai suprato ir priža-

Didžiausios kalbinės klūtys yra ne tarp mūsų ir svetimtautių, bet tarp tėvų ir vaikų. — O. A. Battista

dėjo informuoti prel. Rossi, kuriam Romoje pavesta rūpintis emigrantų pastoracija.

Niekuomet nekalbėjau su tėv. Leiberiu apie nepriklausomos Lietuvos laikotarpį. Kokie nesusipratimai buvo tarp mūsų vyriausybės ir Vatikano, tą ištirs istorikai. Būdamas nacijaus Pacelli sekretorium ir referentu Berlyne, o paskui Pijaus XII patarėju, tėv. Leiberis gal nusiėšė ne vieną paslaptį į grabą, nes vėliau sužinojau, kad nemaža informacijų apie Lietuvą eidavo per Berlyno nunciatūrą. Be to, mano žiniomis, tėv. Leiberis niekuomet neišdavė jam patikėtos paslapties ir vengdavo apie tokius dalykus kalbėti net tada, kada kiti buvo atviresni. Kam statyti gerą žmogų į nemalonią padėtį vien tik dėl žingeidumo?

Per Antrąją pasaulinį karą kažkoks JAV pulkininkas, siunčiamas prezidento, nuvyko į Maskvą ir, grįždamas namo, užsuko į Vatikaną. Kažkas man pašnibždėjo į ausį, kad Stalinas noris pagerinti santykius su Vatikanu. Nubėgau pas tėv. Leiberį ir jo maldavau: „Dėl Dievo meilės, netikėkite tam sukčiui. Tegul jis rodo faktais, kad tikrai nori geresnių santykių su Bažnyčia“. Tų tikrai džiuginančių faktų nėra nei šiandien.

Sklindant gandams, kad Pijus XII ruošiasi skirti naujus kardinolus, užėjau pas tėv. Leiberį ir paprašiau, kad į kardinolų tarpą būtų įjungtas ir Zagrebo arkivyskupas Stepinač, sėdįs kalėjime. Tėv. Leiberiui tas pasiūlymas buvo staigmena. Bet kai priminiau, kad Pijus IX pakėlė arkivyskupą Ledochovskį į kardinolus, nors ir jis sėdėjo kalėjime, tuokart jis pažadėjo tą pasiūlymą perduoti popiežiui. Vėliau labai nudžiugau sužinojęs, kad arkivysk. Stepinač tapo kardinolu. Lietuvių prašymas turėti savo vyskupą JAV hierarchijoje taip pat turėjo gerą atgarsį Vatikane. Tas prašymas buvo įteiktas taip pat per tėv. Leiberį.

Gražiausią valandą praleidau su tėv. Leiberiu 1944 m. per Kalėdas. Tuo metu sąjungininkai jau buvo Romoje ir Pijus XII ruošėsi atlaikyti Bernelių Mišias visų tautų atstovams. Per tas Mišias po vieną kalėdinę giesmę turėjo giedoti italai, vokiečiai, anglai, prancūzai, amerikiečiai, lenkai, vengrai ir kiti. Suradau kažkur seną radijo aparatą ir pakviečiau tėv. Leiberį. Giesmės buvo tokios žavios ir išpūdingos, kad jos sujaukino mane iki ašarų. Mačiau, kad ir jis pergyvena tą pačią nuotaiką. Jis, žinoma, pažino geriau už mane visokių politinių

Žmogus yra bandą mėgstas gyvis — protavimu netgi daugiau negu fizišku artumu. Jam gal kartais ir patinka vienam išeiti pasivaikščioti, bet paprastai jis tiesiog kratosi tų nuomonių, kurias tik jis vienas išpažintų.

George Santayana

intrigų ir kovų užkulsius, jų šaknis, apimtį ir eigą ir geriau suprato to momento reikšmę. Bet ir aš, rodydamas šv. Petro baziliką vokiečių kareiviams, stabtelėdavau pabaigoje prie didžiojo altoriaus ir sakydavau vokiečiams, kad jų imperija tada buvo galingiausia, kada jų imperatorius, apsvilkęs diakono rūbais, tarnaudavo popiežiui, laikančiam šv. Mišias. Man atrodė, kad dabar laikomos Bernelių Mišios yra anų senų laikų atgarsis ir, neslėpdamas savo jausmų, tariau tėv. Leiberiui: “Tėve, pasaulis išėjo iš proto. Dabar aš suprantu, kas iš tiesų pasaulį jungia ir kas išskiria. Kad tik greičiau pasibaigtų tas nelaimingas karas”.

Tėv. Leiberis, tarsi pabudęs iš miego, man atsakė: “Tikrai pasaulis išėjo iš proto”. Kitą progą jis man sakė, kad Pijus XII net vienuolika kartų prašęs Italijos vyriausybės nesikišti į karą, bet Mussolinis jo nepaklausęs. Dabar Italija sparčiais žingsniaisėjo į chaosą, o Mussolinis — į savo pražūtį. Pražūtis laukė ir Hitlerio, kuris tą karą užkūrė.

Kalbėdamas su tėv. Leiberiu 1951 m. pabaigoje, išsitariau, kad man atrodė, jog Pijus XII gerokai pavargęs ir išsisėmęs. Tėv. Leiberis man atsakė, kad kiekvienas popiežius, pasidarbavęs 10 metų, išvargsta ir išsisemia. Pijus XII buvo tikrai didelis ir kruopštus darbininkas ir daug reikalavo iš savęs ir kitų. Todėl nemažą darbo našumą jis uždėjo ir ant trapių tėv. Leibe-

rio pečių. Kiek galiu prisiminti, rodos, tik du kartu per 8 metus tėv. Leiberis galėjo pasitraukti nuo popiežiaus ir išvažiuoti atostogų už Romos. Šiaip jis “atostogaudavo” su popiežių Castelgandolfo viloje prie dviejų gražių ežerų.

Tėv. Leiberis ištarnavo popiežiui 35 metus ir nevienas pranašavo, kad jis neišvengs kardinolo garbės. Bet tėv. Leiberis artimųjų draugų būryje prisipažino, kad jis jokių būdu tos garbės nepriimsias, nes norįs tik poilsio. Tuo niekas neabejojo. Tikrai, užimdamas, galima sakyti, atsakingiausią vietą po popiežium, jis buvo išsėmęs savo jėgas, nes gyveno tragišku momentu ir matė daug audrų. Bet viduje jis pasiliko ramus, kuklus ir nuolankus. Vienintelė jo ambicija buvo patarnauti Pijui XII šimtu procentų, o per jį ir visai Bažnyčiai. Tą savo troškimą jis pasiekė aukščiausiam laipsnyje.

Mirus Pijui XII, tėv. Leiberis užrakino savo stalčių, raktą įteikė kardinolui Tisserant ir, pasimeldęs prie popiežiaus lavono, išvažiavo iš Castelgandolfo. Daugiau ten nebegrižo. Apsigyvenęs Germanicum kolegijoje, jis buvo užėjęs pas Joną XXIII, o Paulius VI dėkingumo ženklą nusiuntė jam savo fotografiją.

Kalbėdamas apie ištikimą tarną, Kristus pasakė, kad jis bus ten, kur yra jo ponas. Tie žodžiai, mano nuomone, tikrai galioja tėv. Leiberiui. Pijus XII ir tėv. Leiberis buvo dvi nuostabios asmenybės, kurios viena kitą suprato, pamėgo ir papildė. Kas rašys Pijaus XII istoriją, tas negalės nutylėti ir artimiausio jo bendradarbio.

Žiūrint į paskutiniųjų popiežių gyvenimą, reikia pripažinti, kad visi jų artimieji bendradarbiai buvo iš tėvų jėgų tarpo. Nėra paslaptis, kad Pijus XI labai dažnai klausdavo tėv. Generolo Ledochoskio patarimo. Pijus XII pasirinko tėv. Leiberį, o Jonas XXIII kardinolą Bea. Jei krikščionių vienybė yra pats svarbiausias Bažnyčios visuotinio susirinkimo ir Jono XXIII siekimas, tai tą tikslą siekti jis pavedė ne kam kitam, kaip buvusiam tėv. Leiberio provincijolui kardinolui Bea, S. J. Tačiau, turint tuos faktus prieš akis, būtų klaidinga manyti, kad popiežiai yra jėzuitų rankose. Jie turi ir kitų bendradarbių. Iš visų popiežių bendradarbių nesenoje praeityje tėv. Leiberis, mano nuomone, užima specialią vietą, nes jis stovėjo šventos asmenybės šešėlyje ir siekė tik Dievo garbės. Jo įnašas Bažnyčiai tikrai yra nemažas. Už jo nuoširdžius patarnavimus jam turi būti dėkingi ne tik vokiečiai, italai ar sąjungininkai, bet ir lietuviai. Tai kada nors įrodys mūsų istorikai, peržiūrėję Vatikano archyvus.

IŠTRAUKOS IŠ ANAPUS

Išeitis su atliekom

Daugelį kartų girdėjome, kad šauniųjų pionierių ir šiaip moksleivių surinktas metalo laužas, popieriaus atliekos padėjo liaudies ūkiui. Tam tikslui yra įsteigti ir antriniai žaliavos surinkimo punktai su nemažu darbuotojų aparatu. Surenkant atliekas, aktyviai talkininkauja ir namų valdybos ir šeiminkės.

Gera, kad į šį darbą įtraukiami ir moksleiviai: visas atliekas padeda surinkti ir namuose ir kiemuose. Bloga, kad mokyklose jiems sudaromi... **planai!** O juos mokykloms „nuleidžia“ (nurodo — M. B.) švietimo skyriai. Tiesa, kartais tie planai ne mažesni už surinkimo punktų planus!

Mokinukai pradedami „spausti“, reikalaujama metalo laužo, popieriaus atliekų. Tuos, kurie neįvykdo „plano“ svarsto, kritikuoja. Jau nieji „žaliavininkai“, nežinodami kaip išsisukti iš bėdos, slapta ima vilkti iš namų, iš kaimynų metalinius rakandus, tėvų knygas, eina į elgetėlės per įstaigas, rausiasi šiukšlynuose. Ką ir bekalbėti apie higieną?! Jie įgyja įvairių blogų įgūdžių, praeina pirmąją „kombinaciją“ mokyklą...

Kai kurių sostinės mokyklų klases iš bėdos išvaduoja tėvai, kurie „arti“ popieriaus makulatūros, kurie dirba stambiose valdybose. Jie tiesiog nuperka iš valytojų ar ūkvedžių kelias tonas popieriaus atliekų ir pristato klasės vardu.

Daug sunkiau su metalo laužu — iš kur mokiniai jo gaus, nes pagal planus jį renka iš įmonės ir namų valdybos. Išeitis viena — mokiniai sudeda po kelias kapeikas ir eina pirkti į senų daiktų turgavietę... („Švyturys“, 1967, 8 nr.)

Senovės atminimas

Aplinkui dunkso pamėlusi giria. Tarpumiškeje — po plačiašakiu ažuolu prigludo dzūkiška sodyba. Smėlio lopinėlyje sustojo apsamanojusi pirkia, medinis svirnas. Kiemą apsupo žiogrių tvora. Mes sėdime prieklėtyje ir klausomės pasakojimų apie prabėgusius laikus. O jis — guviai raito ūsą, glosto ranka pabalčius plaukus. Aštuoniasdešimties metų senuko Stasio Miškinio lūpose — gyva senovė.

Mūsų pasakorius perbraukia ranka per kaktą ir išdidžiai sako:

— Nuo amžių visa Miškinų giminė medin lipdavo. Prosenelis Tamošius Gudo šalyje 100 drevių bičių turėjo, senelis Kazimieras — per

pus mažiau, tėvukas Stasys — koki dvidešimt. Ir duoklę ponui miško turtais mokėdavome. Nešdavome grybus, medų, apynius. Drevės!... Šimtametės pušys. Mažai jų Gudo girioje bepaliko.

Senukas iš svirno išneša bitininkystės įrankius: dėžutę iš šaltėkšnio motinėlei, inkilą spiečiui sugaudyti. O pirkios pakraštyje stovi girioje nuplautos drevės. Senosios bitininkų Miškinų giminės relikvijos. Senukas jas paglosto: skambančias, medumi kvepiančias. Paskui sukrunkta:

— Tai ko gi mes stovime. Eime į girią. Ten paskutinė mano drevė paliko. Parodysiu, kaip geinį (bitininkų įrankis, medinis kablys su kanapine virve ir suoleliu, kurio pagalba į medžius lipama — M. B.) užmesti.

Aplinkui balti, melsvi samanų patalai. Ir kerotos pušaitės. O ji vienintelė senapušė — drevė apylinkėje. Miškininkai paskaičiavo jos amžių. Apie 300 metų senolė turės. Štai stovi jie dviese — žila, vėjų nugairinta pušis — ir jis — Stasys Miškinis — vienas iš paskutiniųjų senovės bitininkų Marcinkonių krašte. Dar pora vyrų Gudų girioje moka su geiniu kopti. O bites drevėse laiko tik Kazimieras Vilkinis, garsiajame Zervynių kaime. Ant pirštų suskaičytys žmonės, kurie miško medaus ragavo.

Stovi Stasys Miškinis. Narsto virvės mazgus ir sako:

— Įsiminkite, vaikai, senolių meną. Žinau, suskaitytos jo dienos. Mes nueisime, ir bitės nustos drevėse dūzgusios. Bet senovės atminimą jūs privalote saugoti. Užsirašykite ir kitiems papasakokite. Žinos, kaip dzūkai senovėje gyveno. („Komjaun. Tiesa“, 1967. VIII. 12).

Radinių likimas

Amžins Kaipės kalnas ramiai dunksnojo Galvyčių kaimo laukuose vienišas, apjuostas didelės Alksnos pievos. Kai kurie senesni žmonės jį vadina „Aukos kalnu“. Jis labai panėsi ir į ankstyvojo laikotarpio piliakalnį. Tačiau nei padavimais, nei pasakojimais kalnas negarsėjo, ir niekas nesuvokė, ką slėpė po velėna.

Kalno paslaptis šią vasarą atskleidė kelio tiesėjai. Kai čia sugaudė traktoriai bei buldozeriai ir pradėjo griauti kalną, pabiro žmonių kaulai, papuošalai, sidabrinės monetos ir kiti netikėti archeologiniai radiniai.

Sužinoję apie šio nežinomo Galvyčių kaimo senkapio griovimą bei radinius, atvyko Lietuvos Mokslų Akademijos Istorijos instituto archeologai. Vietinio kraštotyros entuziasto perduota žinia buvo labai laiku. Jei ne ji, minėtas senkapis būtų išnykęs be pėdsakų.

Deja, šio kultūros paminklo griovėjai archeologus pralenkė. Kai archeologas Vytautas Daugudis su kultūros paminklų tyrimo bei apsaugos darbuotojais atvyko į vietą, jau senkapio — Kaipės kalno — buvo likę tik du trečdaliai. Čia buvo palaidota daugiau kaip 100 žmonių. Kaip spėja archeologai, jie palaidoti maždaug prieš 300-400 metų. Dabar nerasi nė kaulelio, o apie įkapes — radinius — nėra ko ir svajoti: visas buldozerių užversta, sumaišyta su žemėmis naujai tiesiamo kelio teritorijoje, kuri tęsiasi pietine bei pietrytine kalno papėde.

Radinių senkapyje, kaip patirta, būta gana gausiai. Tačiau išgelbėta tik nežymi jų dalis. Tuo pasirūpino kolūkiečiai Ignas Valančiauskas (iš Galvyčių kaimo) ir Petras Daračius (iš Degučių kaimo). Šie radėjai archeologams dovanojo kelias dešimtis įvairaus dydžio stiklinių karolių, septynis žalvarinius žiedus, geležinių peilių su kaulinėmis kriaunomis ir keletą tokių peilių sulaužytų dalių, tris geležines kalvių kaltas karsto vinis, alavinius karsto apkalus-papuošalus, diržo sagtį. Be to, gauta kelios sidabrinės Lietuvos-Lenkijos valstybės 15-17 amžiaus monetos.

Žodžių trūksta aprašyti tą žalą mokslui, auklėjimui, kuri buvo padaryta Kaipės kalne, beatodairiškai pasakyčiau, paskubintu tempu naikinant archeologinius radinius ("Tiesa", 1967 nr. 212).

Kadangi toks atsitikimas kartojasi jau ne pirmą kartą, archeologiniams radiniams bei istoriniams paminklams apsaugoti reikėtų įstatymo keliu įvesti aiškias instrukcijas projektų vykdymo ir darbininkams: konstrukcijos metu užtikti kokius nors radinius ar pastebėjus jų pėdsakus, reikia nutraukti darbo eigą toje vietoje ir pranešti atitinkamai mokslo ar kultūrinių paminklų apsaugos įstaigai. Krašto gerovė tikrai nenukentės, bet praturtės, jei projektas bus keliom dienom sustabdytas, nes per tą laiką bus ištirta ir surinkta nepakartojama ir brangi istorinė-kultūrinė medžiaga.

Lietuviškų madų pasisėkimas

Vakar Maskvoje pasibaigė pirmasis tarptautinis madų festivalis. Jame apsilankė daugiau 300 tūkstančių maskviečių, svečių iš kitų sąjunginių respublikų, užsienio turistų. Maskvos sporto rūmų paklyoje madas demonstravo firmos ir organizacijos iš 24 pasaulio šalių. Didelio pasisėkimo sulaukė Vilniaus modelių namų mados, kurios kartu su Maskvos, Rygos, Mins-

ko ir pasaulinio garso prancūzų firma "Šanel" demonstravo madas baigiamajame festivalio etape, rugsėjo 8-11 dienomis.

Didelio pritarimo susilaukė mados devizu "Pavasarinis Vilnius" — paltai, suknelės-paltai, kostiumėliai. Draugiški plojimai nuaidėjo demonstruojant sukneles iš triacetato. Jos lengvos, elegantiškos, kaip sakoma "plaukiančios". Patiko žiūrovams ilgi vakariniai rūbai, paruošti senovės lietuvių legendų pagrindu — "Gražina", "Jūratė", "Eglė", "Mano kraštas Lietuva".

Galima pridurti, kad Vilniaus modeliai pasiūti iš audinių, išaustų Lietuvos tekstilės fabrikuose. Labai gerai įvertino lietuviškas madas prancūzų dailininkė, Paryžiaus madų firmos savininkė Semoneta Fabian. Jai patiko ne tik lietuviški modeliai, bet ir manekenės (modeliuotojos — M. B.). "Jos dailios ir gerai demonstruoja", pasakė ponija Simoneta Fabian ("Tiesa", 1967, 213 nr.).

Lietuvių sportininkų laimėjimai

Europos moterų akademinio irklavimo pirmenybėse Višyje, Prancūzijoje, trečią kartą žemyno čempionėmis tapo Vilniaus "Žalgirio" aštuonvietės irkluotojos — Aldona Čiukšytė, Rita Tamašauskaitė, Leokadija Semaška, Klavdija Koženkova, Genovaitė Galinytė, Sofija Korkutytė, Irena Bačiulytė, yrininkė Ala Pervoruchova ir vairininke Jūratė Narvydaitė. Jos varžybų trasą įveikė per 3 min. 13.2 sek. Antroje vietoje buvo VDR aštuonvietė — 3 min. 14.9 sek., trečioje Rumunijos atstovės.

Lenktynėse vienvietėmis valtimis finale startavo ir kaunietė Genovaitė Šidagytė. Ši Europos čempionato debutante taip pat pasiekė nemažą laimėjimą — iškovojo bronzos medalį ("Tiesa", 1967, 207 nr.).

Ir vyrai neatsiliko nuo moterų.

Vilniaus "Žalgirio" irkluotojai Z. Jukna, A. Bagdonavičius, V. Sterlikas ir J. Jagelevičius — Europos Čempionai. Kova buvo atkakli. Višų šešių valčių įgulos siekė pergalės. Tačiau likus, iki finišo daugiau kaip pusei kilometro (pilna distancija — 1,500 m. — M. B.), tapo aišku, jog žalgiriečiai, nors ir rungtyniavo "nelaimingame" šeštame take, kur valtį stabdė nuo kranto atsimušusios didelės bangos, užtikrino sau aukso medalius — toks didelis buvo jų pranašumas. Ir tikrai, jiems baigus distanciją, didžiuliai šveicarų "Lodžin" firmos chronometrai fiksavo žalgiriečių parodytą geriausią laiką — 7 min. 7,7 sek. Antrieji finišavo praėjusių metų Europos čempionai — VDR sporti-



LITUANISTINIO ŠVIETIMO TALKA

Didžiai Gerbiamasis Kunige Redaktoriau,

Lietuviai mokytojai, susirinkę į savo pirmąją studijų savaitę Dainavoje, dėkoja Jums ir visam redakciniam kolektyvui už lituanistinio švietimo talką ir linki ir toliau visais būdais remti ir skatinti mūsų jaunimo lituanistinio ugdymo darbus.

Su pagarba

J. Kavaliūnas, Mokytojų studijų savaitės vardu

PUIKUS POKALBIS

Puikus pokalbis su Expo 67 Krikščionių paviljono lankytojais! Puiki pati mintis ir įdomiai pravesta. "Laiškams" reikia daugiau tokių tikrai gyvenimiškų susitikimų su žmonėmis, jų nuotaikomis ir problemomis...

G. I.

KALBOS GRYNUMAS

Liepos-rugpiučio mėn., Nr. 8. Naujame numeryje paties redaktoriaus užsimota įvairiau atpasakoti išpūdžius iš EXPO 67, ypač pokalbių prie Krikščionių paviljono. Pasirinktoji dialogo su žmonėmis forma gana šviežia, kai kur net gana išradinga. Alf. Grauslys rašo apie meilės poeziją, straipsnį pajvairinant Rainer Maria Rilkes, Arthur Rimbaud ir Henrich Heines poezijos vertimais. Be kita ko, ši kartą skaitytoją intriguos ir klausimo svarstymas:

ninkai 7 min. 10.5 sek., o trečiąją vietą užėmė Rumunijos sportininkai ("Komjaunimo Tiesa", 1967, 180 nr.).

Plaukime taip pat buvo atsiekta laimėjimų.

Tarptautinėse plaukimo varžybose Varšuvoje vandens takeliuose rungtyniavo 140 sportininkų iš 11 šalių. Sėkmę lydėjo kauniečio V. Tikniaus startus. Jis 200 m. plaukime nugara iškovojo pirmą vietą — 2 min. 16.2 sek. ir aplenkė TSRS Tautų IV jubiliejinėse spartakiados ir Europos čempioną J. Gromaką bei pasaulio

ar kunigams bus leista vesti? Numeris puikiai iliustruotas Expo 67 nuotraukomis, darytomis A. Kezio, S. J.

Apie "Laiškų Lietuviams" gražų redagavimą, turinio ir estetinio sutvarkymo prasmę, čia jau ne kartą esame pasisakę. Tačiau žurnalui linkėtume siekti dar didesnio — visapusinio tobulumo. O tobulumas dar nepasiektas kalbos grynume. Šiokio tokio kalbinio gruodo žurnalo puslapiuos vis dar pasitaiko. Tiesa, to gruodo yra visoje mūsų spaudoje.. Tačiau mėnesinis 44 psl. žurnalas turėtų būti peržiūrimas atidžiau...

Draugas, IX. 30.

PIRMA BALANDŽIO

Beskaitydamas Jūsų gražiai leidžiamo bei redaguojamo "Laiškai Lietuviams" birželio mėnesio numerį, pastebėjau mažą žinutę apie Žalakevičiaus kartu su italų bei britų artistais ruošiamą filmą. Dėl šios žinutės noriu pastebėti, kad tai yra pirmo balandžio pokštas, iškirstas su nemažu jumoru "Literatūros ir Meno" skaitytojams. Šia žinute ne vienas ir užsienyje patikėjo. Norėjau Jums apie tai parašyti, kad žinotumėt, apie ką reikalas eina.

Stasys Lozoraitis, jr., Roma

Įdėdami šį laišką, tuo pačiu norime patikslinti aną ištrauka ("L. L." VI, 262 psl.).

— **Red.**

rekordininką australietį P. Reinoldą. V. Tiknius 100 m. plaukime nugara buvo antras — 1 min. 2.4 sek. Nugalėjo J. Gromakas — 1 min. 1.7 sek. ("Tiesa", 1967, 201 nr.).

Nors visur laimėjo Lietuvos rinktinės, bet už pergalę, kaip visuomet, garbę gavo TSRS, kuri daugelio pasaulio žmonių yra sutapatinama su Rusija ar rusais. Kada lietuviai sportininkai tarptautinėse varžybose galės užsidėti ant savo uniformų LIETUVA vietoj rusiškų raidžių CCCP?

Paruošė Mindaugas Banėnas



“BLOW-UP” SKIRTINGAI VERTINAMAS

Gerbiamas Redaktoriau,

Nepasidomėjusi recenzijom, esu pataikiusi į tikrai nuostabiai nuobodžius ir nevykusius filmus. Man tad svarbu, ką “Laiškai Lietuviams” sako apie filmus. Ir va, “L. L.” turi labai palankų vertinimą “Blow-up” (birželis, 263 psl.).

Kiekvieną penktadienį gaunu mūsų vyskupijos laikraštį “Catholic Universe Bulletin”. Ten yra toks skyrius, kur įdedami National Catholic Office for Motion Pictures (anksčiau vadinosi Legion of Decency) filmų vertinimai. Čia mano anksčiau minėtas filmas yra po “Condemned” klasifikacija.

Man gal ir norėtusi pažiūrėti tą “condemned” filmą, bet, kartą į metus bažnyčioj prisiekus į blogus filmus neiti, lyg ir galvodavau, kad NCOMP geriau žino, kas moralu, o kas ne, ir reikia jų sugestijomis vadovautis. “L. L.” gi šį filmą užgiriant, pasidaro truputį neaišku, kuo reikia vadovautis. Gi “L. L.” lietuviški, jėzuitų leidžiami, žino, ką sako.

Aušra Barzdukaitė

Miela Aušra,

“Filmas yra gražus, keistas ir jaudinas. Tai Antonini savo pačioj aukštumoj. NCOMP su tuo nesutiko. Ji pasmerkė “Blow-up”... dėl kai kurių scenų, kurios, įstaigos nuomone, peržengė viešosioms pramogoms priimtinas moralės ribas”, taip rašo Jane Gibson katalikų mėnesiniame žurnale “Jubilee” (February, 1967, 46 psl.). Palankiai — vieni aiškiau, kiti santūriau — šį filmą vertino bent keli kiti filmų kritikai katalikų žurnaluose.

Visgi amerikiečių filmų sąjunga “Motion Picture Association” šiam filmui nesuteikė “pritariamo antspaudo” (seal of approval), o po to ir amerikiečių katalikų filmų įstaiga NCOMP paskyrė jį į C kategoriją.

Kaip išaiškinti skirtumą vertinant šį filmą? Pirmiausia tenka pastebėti, kad šis filmas sa-

vyje yra vertingas, vaizduojas tam tikrą šių laikų tikrovės praradimo dvasią, tik jame pasi- taiko viena kita filmo temos vystymui daugiau ar mažiau reikalinga pusnuogumo scena, parodanti, kad, praradus tikrovės pajutimą, ir lytis tampa beprasmė. Kuo remiasi katalikų filmų įstaiga, pasmerkdamą tokį filmą, ir kuo remiasi tie filmų kritikai, tą filmą palankiai vertindami? Ogi katalikų filmų įstaiga atkreipia dėmesį į nuogumo scenas, o tie filmų kritikai — į filmo bendrą vertę.

Apie katalikų filmų įstaigos nusistatymą nuogumo scenų atžvilgiu jau buvo minėta šiame žurnalo numeryje kitoje vietoje (žr. 394 psl.). Ši įstaiga yra nusistačiusi užkirsti bet kokią kelią nuogumui viešai filmuose rodyti ir taip, ji moralės sąskaiton išnaudojant, pasipelninti. Filmų, kaip pvz. “The Pawnbroker”, su tokia trumpa scena paskyrimas į C kategoriją yra nukreiptas daugiau į filmų gamintojus, negu į žiūrovus: ne tai, kad viena trumpa scena pakenks žiūrovų moralei, bet kad filmų gamintojai tą sceną išimtų ar pakeistų, taip kad nuogumo scenos nesibrautų į filmus.

Tuo tarpu filmų kritikai vertina filmą bendrai subrendusiai žiūrovų publikai. Taip vertino ir Dalė Lukienė: paminėjusi, kad filme yra “abejotinos vertės” scenų, ji filmą laikė tinkamu “subrendusiems jaunuoliams virš aštuoniolikos metų ir suaugusiems”.

Ar eiti į tokius filmus? (Čia išsidėmetina, kad kalbama ne apie visus C filmus, bet tik apie vertingus filmus, patekusius į C kategoriją dėl vienos kitos trumpokos nuogumo scenos). Lengvai paveikiamiems ir tokie filmai gali būti netinkami. Subrendusiems, t. y. sugebantiems nepasimesti, bet žiūrėti į filmo esmę, tokie filmai gali būti vertingi. O kaip, jei esi davęs priesaiką? Žiūrint kokią ir kaip. Sprendžiant ar eiti, visiems, bet ypač prisiekusiems, reikėtų ir savęs paklausti: Ar asmeninė nauda iš toėjimo atsvertų tą faktą, kad aš tą filmą “remiu” eidamas?

Redaktorius

FILMUS SUGLAUSTAI VERTINANT

THE SAND PEBBLES. Istorija apie jūreivį Jake Halmon (Steve McQueen) amerikiečiu karo laive "San Pablo", patruliuojančiame 1926 m. kiniečių Yangtze vandenyse. Filmą puikus, dramatiškas, su puikiais gamtovaizdžiais iš Taiwano, vertas suaugusiųjų ir vyresnio amžiaus jaunimo dėmesio.

THE SHAGGY DOG. Smalsus jaunuolis (Tommy Kirk), beeksperimentuodamas, pavirsta šuniu. Naujoji padėty išgaudina tėvus ir sujaukia šnipų planus. Nuotaikingas.

SHE AND HE. Tokijo priemiestyje gyvenančioje jaunoje vedusiųjų poroje kyla nesusipratimų, kai žmona susidraugauja su skudurų rinkėju ir maža akla mergyte, kuria jis rūpinasi. Suaugusiems ir jaunimui įdomus japonų gamybos filmas su parašėmis anglų kalba.

SHOOT LOUD... LOUDER, I DON'T UNDERSTAND. Kvaila italų komedija, kurioje Marcello Mastroianni vaidina skulptorių, planuojantį žmogžudystę. Filmą spalvotas su parašėmis anglų kalba. Šiaip sau suaugusiems ir jaunuoliams. Netinkantis vaikams.

THE SHOP ON MAIN STREET. Originali ir gerai suvaidinta čekoslovakų tragikomedija, jautriai atvaizduojanti demoralizuojančią nacių režimo įtaką viename Čekoslovakijos kaimelyje. Parašės anglų kalba. Labai puikus filmas suaugusiems ir subrendusiems jaunuoliams, bet netinka vaikams.

SNOW WHITE AND THE SEVEN DWARFS.

Puikiai Walt Disney filmų studijos nupiešta populiarioji Grimų pasaka. Baisioji ragana gali pačius mažiausius ir nugalėti, bet bendras filmo vaizdų švelnumas ir kitų charakterių patrauklumas tai atbalansuoja.

SPARTACUS. Autentiškai atkurtas 73 m. prieš Kr. Romos Imperijoje įvykęs vergų sukilimas, vadovaujant gladiatoriui Spartacui (Kirk Douglas). Veikalo užnugarį sudaro dviejų politinių jėgų kova, kurias atstovauja Gracchus (Charles Laughton) ir Crassus (Laurence Olivier). Rodomas to laikotarpio realus žiaurumas yra per aštrus vaikams, bet suaugusiems ir jaunuoliams šis spalvotas filmas vertas pamatyti.

THE SPY WITH A COLD NOSE. Neapsukrus šnipas-agentas mėgina įtaisyti mikrofoną prie šuniuko, kuris bus anglų dovanotas rusams.

Įdomi, spalvota komedija, tinkanti suaugusiems ir jaunuoliams, bet ne vaikams.

SWEET LOVE, BITTER. Komiko Dick Gregory pirmas mėginimas įeiti į filmo aktorius pasireiškia banalia melodrama apie tarprasini bendravimą. Filmą suaugusiems šiaip sau, bet netinka nei jaunuoliams, nei vaikams.

THE SWINGER. Neskoningas Ann-Margaret pasirodymas, kuriame ji apsimeta jaunuole nusikaltėle tam, kad jos apysakos būtų priimtos spausdinti nešvankiame žurnale. Filmą menko lygio, visai netinkantis jaunuoliams ir vaikams.

SWORD OF DOOM. Žiaurus japonų gamybos filmas apie psychopatą - žudiką samurajų. Parašės anglų kalba. Filmą netinka jaunuoliams nei vaikams; patiks tik tiems, kurie mėgsta tokio tipo filmus.

THE TAMING OF THE SHREW. Elizabeth Taylor ir Richard Burton gyvai atlieka savo vaidmenis šioje Shakespearo komedijos spalvingoje filmo versijoje. Filmą puikus suaugusiems ir subrendusiems jaunuoliams, bet netinka vaikams.

TAMMY AND THE MILLIONAIRE. Šis paprastos mergaitės Tammy filmų tęsinys yra praradęs patrauklų natūralumą dėl nevykusių situacijų ir perdėto "hillbilly" dialekto. Tammy (Debbie Watson) pasamdoma vietinio milijonieriaus už sekretorę. Veiksmas sukasi apie kaimynę, kuri, norėdama savo dukrą supiršti su milijonieriaus sūnumi, vis ieško priekabių prie Tammy. Filmą silpnokas.

TEENAGE REBELLION. Šis falsifikuotas pseudo-dokumentinis filmas mėgina įtikinti žiūrovus vykstančia pasaulinio masto hedonistine jaunimo revoliucija. Rodomos scenos iš narkotiku baliukų Greenwich Village, riausių ant Sunset Strip, lytinio pakrikimo Tokyo, Romoje, Paryžiuje ir Londone; mėginama įrodyti, kad tai reprezentuoja visą jaunuomenę. Dirbtinos scenos pateiktos už tikras, o tikros neteisingais paaiškinimais iškraipomos. Nevertas dėmesio filmas, visai netinkantis jaunuoliams nei vaikams.

THAT TOUCH OF MINK. Dar viena Cary Grant ir Doris Day komedija, kurios intriga sudaro klausimas — ar ji jam pasiduos? Filmą vis dėlto gana juokingas ir gal įdomus suaugusiųjų publikai. Jaunuoliams ir vaikams neleistinas.

**AUŠROS
VARTŲ
KOPLYČIA
ROMOS
BAZILIKOJ**

BRANGŪS LIETUVIAI! Kreipiuosi į jus ne eiliniu reikalu, kuris ateityje nepasikartos. Lietuvos vyskupai dar laisvės metais svarstė galimybę sukurti koki nors lietuvių paminklą šv. Petro bazilikoje Romoje. Pasaulio ir Lietuvos tragedija sukliudė jiems tai įgyvendinti.

Tuoj po Antrojo pasaulinio karo vyko po šv. Petro bazilika archeologiniai tyrinėjimai. Jų metu buvo po 1700 metų atkastas šv. Petro karstas. Prieš tai jis buvo patikrintas tik imperatoriaus Konstantino laikais. Atkastoje erdvėje nutarta įruošti kelias koplyčias. Tada buvo galimybė ir lietuviams vieną gauti. Arkivyskupas metropolitas Juozapas Skvireckas (†1959. 12. 3) ir vyskupas Vincentas Padolskis (†1960. 5. 3.) kreipėsi į mane, kad aš sutikčiau surinkti šiam tikslui lėšas. Aš, vos tik atvykęs į Ameriką, su Amerikos lietuviais santykių turėjau dar mažai, tremtiniai visi buvo tik naujakuriai: nepasitikėjau galįs tai padaryti ir atsisakiau. Koplyčios teko kitiems.

Praėjusiais 1966 metais buvo mums pasiūlyta iš Vatikano dabar tokią koplyčią iškasti arti šv. Petro karsto. Aukštose pareigose esą lietuvių prieteliai gavo neformalų ir Šventojo Tėvo pritarimą. Pasiūlymą Amerikoje, Kanadoje, Europoje, Pietų Amerikoje daugelio lietuvių kunigų ir pasauliečių nuomonės, mudu su a. a. vyskupu Pranciškom Braziu šių 1967 m. gegužio mėnesį pasirašėme tuo reikalu prašymą šv. Petro bazilikos administracijai. Teigiamas atsakymas buvo gautas liepos mėnesį. Žodžiu ir raštu yra sutarta, kad šv. Petro bazilikos kriptoje, arti šv. Petro karsto bus iškasta ir įruošta lietuvių tautos vardu koplyčia. Šv. Marijos, Gailestingumo Motinos — Aušros Vartų Vilniuje titulu koplyčia bus skirta lietuvių tautos kankinių atminimui. Altoriaus sienoje bus Aušros Vartų — Gailestingumo Motinos paveikslo mozaikos kopija. Dviejų sienų, kiekviena po 32 ketvirtainius metrus, ir tokio pat ploto lubų bei grindų projektus paruoš lietuviai menininkai. Apie visus projektus, garbės ir darbo komitetus visuomenė bus informuojama. Koplyčia turėtų būti viso pasaulio lietuvių paminklas. Prašome todėl kiekvieną lietuvi prisidėti nors maža auka. Labai pageidautina, kad šiam tikslui būtų sudarytas komitetas kiekviename krašte. Visos išlaidos siektų apie 70.000 dolerių. Viso pasaulio lietuviams tai nedidelė suma. Jeigu laiku surinksime lėšas, koplyčia gal bus įrengta 1968 metais. Pasiryžkime ir sukurkime mūsų tautos paminklą šalia šv. Petro karsto Romoje.

Vyskupas V. Brizgys

**NOVELĖS
AR
APYSAKOS
KONKURSAS
JAUNIMUI**

Detroito St. Butkaus Šaulių kuopos spaudos ir kultūros sekcija skelbia novelės - apysakos konkursą. Rašinių žanras — apysaka ar novelė; dydis — 50 ar daugiau mašinėlė rašytų puslapių, vieną eilutę praleidžiant. Rašinių turinys autorių pasirenkamas laisvai, bet pageidautina, kad būtų paryškintas tautos solidarumas bei patriotizmas kovose už Lietuvos laisvę. Konkurse gali dalyvauti visi laisvojo pasaulio lietuviai, -ės, ne vyresni 30 m. amžiaus. Konkurso premijos. I — 300 dol., II — 200 dol. ir III — 100 dol. Rašiniai siunčiami sekc. pirm. Vl. Mingėlai, 33546 Clifton Dr., Warren, Mich. 48092. Vėliausia išsiuntimo vietos štampo data — 1968 m. rugsėjo 1 d. Kiek platesnė informacija jau buvo atspausdinta kituose laikraščiuose.

ADMINISTRACIJOS

PRAŠYMAS

“Laiškų Lietuviams” administracija prašo gerbiamųjų skaitytojų, dar neužmokėjusių už ankstyvesniųjų ar šių metų prenumeratą, tai padaryti artimiausiu laiku. Skaitytojų patogumui prenumerata pratęsiama sekantiems metams automatiškai, nebent kas praneša administracijai žurnalo nebesiuntinėti.

LEIDĖJŲ

PADĖKA

“L. L.” leidėjai Tėvai Jėzuitai yra dėkingi visiems, kurie parėmė “L. L.” leidimą finansine auka. 8 dol. aukojo prof. A. Ramūnas-Paplauskas (Ottawa); po 6 dol. — K. Seniūnas (Grand Rapids), D. Bartkus (Ind.), kun. P. Geiščiūnas (Montana), A. Vasonis (III); po 5 dol. — J. Elvikis (Cicero), R. Viskanta (Ind.) ir B. Kazlauskas (Čikaga); po 4 dol. — L. Vedegys (Cicero), M. Vaišvilienė, J. Grigaitis (abu iš Čikagos) ir S. Vidmantas (III). Kitų aukotojų pavardės bus paskelbtos vėliau.

MIŠIŲ

GAIDOS

Jau atspausdintos “L. L.” premiją laimėjusios komp. Br. Budriūno lietuviškai giedamų Mišių gaidos dviem atskirais leidiniais: choramams — didelio formato, su vargonų palyda (1 egz. — \$2.00; perkant bent 10 egz., 1 egz. — \$1.75); bendram žmonių giedojimui — nedidelio formato, 1 arba 2 balsams (1 egz. — 30 c.; perkant bent 10 egz., 1 egz. — 25 c.). Užsakymus siųsti: “Laiškai Lietuviams” (Mišių gaidos), 2345 W. 56th St., Chicago, 111. 60636, U.S.A.

ATSIŪSTA

PAMINĖTI

PAULIUS AUGIUS. MONO-
GRAFIJA. Šioje didelio
formato knygoje spausdinami vi-
si žinomi dailininko raiziniai,
jų ciklai, knygų iliustracijos,
tušo piešiniai, emblemos ir kt.
Lietuvių ir anglų k. tekste lei-
dėjos Danutės Augienės žodis,
dail. T. Valiaus str. apie Augių
kaipo žmogų ir dailininką ir
dail. Alg. Kurausko str. apie
Augiaus raizinius. Išleido dai-
lininko žmona D. Augienė,
talkininkaujant dail. Alg. Ku-
rauskui ir Vyt. Sauliui. Spaus-
dino Morkūną spaustuvė Či-
kagoje. 364 psl. Gaunama pas
D. Augienę, 6508 So. Talman
Ave., Chicago, UI. 60629.

Anatolijus Kairys. CURRICU-
LUM VITAE. Vienaveiksmė
tragedija komiškai. 1966. At-
spaudas iš 1966 m. “Trečiosios
Pradalgės”. Spausdino “Nida”
Londone. 58 psl.

Benediktas Rutkūnas. MĖLY-
NA DIENA. Eilėraščiai. 1967.
Aplankas B. A. Rutkausko,
O.P. Spaudė Immaculata Press
Putname. 95 psl. Kaina \$1.90.

Lietuvių Išeivių Spaudos
METRAŠTIS. 1966. I. Paruošė
Lietuvių Bibliografijos Tar-
nyba. Išleido JAV LB Kultū-
ros Fondas. 62 psl.

Nijolė Jankutė. KAIP AL-
GIUKAS VĖJO IEŠKOJO.
Suredagavo ir išleido Nek.
Pradėtosios Marijos Seserys
Putname. Spaudė Morkūno
spaustuvė Čikagoje. Iliustravo
V. Varaneckaitė - Aleknavi-
čienė.

Zenonas Ivinskis. DIE ENT-
WICKLUNG DER REFOR-
MATION in Litauen bis zum
Erscheinen der Jesuiten
(1569). Sonderdruck. Berlin,
1967. 45 psl.

Dr. Alexander Carolus Curtius
(Kursius). MEDICINOS DI-
SERTACIJA apie inkstų ir
pūslės akmenį, parašyta pir-
mojo lietuvių gydytojo Niu-
jorke, anuomet atspausdinta
Leidene 1662 m. Dabar spaus-
dinama lotynų, anglų ir lietu-
vių k. Išleido Amerikos Lietu-
vių Gydytojų Sąjunga. Vertė
A. Tamošaitis, S. J.